

Výskumný projekt Kresťanskodemokratickej akadémie KREDIT
„Budúcnosť kresťansko-demokratickej politiky“

eZborník

z 23.januára 2017

Pracovný seminár
Dôstojný život vo svete nezaslúžených nerovností
(Sociálnoekonomický koncept)

Ivan Šimko: Ak chceme byť na strane ľudu, nesmieme prenechať tvorbu jasnej makroekonomickej vízie iným (Úvodné slovo)

Dámy a páni,

pred desiatimi rokmi sme viacerí z tých, čo sú aj dnes tu, ešte v rámci ideovo-politického projektu MISIA 21 sformulovali, podľa mňa prorocký, čiastočne analytický a čiastočne programový spis, ktorý sme vtedy nazvali „Dvanásť odlišností novej kresťanskej politiky od starej kresťanskej politiky“. Už vtedy, v roku 2007 sme upozorňovali, že stará kresťanská demokracia strácala vplyv na verejnú činnosť, nedokázala sformulovať, prečo je potrebné, aby vo verejnom živote ešte bola, a preto oslovovala stále menej ľudí. Písali sme, že buduje kruhovú obranu okolo seba a uzaviera sa pred výzvami svojej doby.

Zároveň sme však upozorňovali, že práve v zlomových situáciách globálneho sveta naša civilizácia potrebuje kresťanského ducha. Tento duch jej dáva silu a pevnosť. Upozorňovali sme, že to inštinktívne v takýchto kritických chvíľach cítia

tak socialisti ako aj liberáli. Jedni i druhí sa preto usilujú zlákať kresťanov do svojich strán, aby hlavne v momentoch ohrozenia vnášali do ich politiky nádej a optimizmus z toho, že život má zmysel i v kritických okamihoch. V bežnom živote, upozorňovali sme ďalej, však chcú liberáli i socialisti formulovať politickú agendu sami. Nechcú, aby ich kresťania obmedzovali rozlišovaním dobra a zla. Preto práve v tom čase, keď by sa kresťania mohli a mali v takýchto stranách ozývať, vtedy ich zaväzujú straníckou disciplínou podporovať, alebo aspoň strpieť, pragmatickú politiku napĺňajúcu záujmy týchto sekulárnych strán. My sme si však už vtedy mysleli, že ako kresťania nemôžeme viesť dva životy. Aj vtedy sme už vystupovali proti fanatikom, ale v jednej veci sme i my chceli byť radikálni: to, čo uznávame ako zásadne dôležité pre náš súkromný život, to má platiť všade. I v politike. Nemôžeme predsa naše deti učiť, že kradnúť, či vraždiť sa nesmie, ale pripúšťať to pragmaticky vo verejnom živote. Stará kresťanská demokracia na túto dilemu reagovala dvojako: všade videla ideologických nepriateľov, zároveň však tak trochu farizejsky s nimi spolupracovala. A zákonite strácala vplyv na spoločnosť. Hrozba, že kresťanstvo prestane pretvárať verejný život a nechá sa zatlačiť do súkromia sa napokon naplnila. Nie preto, lebo svet je kresťanstvu na Slovensku nepriateľský, ale preto, lebo kresťania v politike svetu prestali rozumieť. Prestali hľadať odpovede, ktoré prinášalo evanjelium pre túto dobu. Na toto sme vtedy upozornili a uplynulých desať rokov dalo týmto slovám viac ako za pravdu.

Pripomínam to preto, lebo naša dnešná téma „Dôstojný život vo svete nezaslúžených nerovností“ sa dotýka jedného z hlavných ohrození súčasného sveta a v spomínanom dokumente sme ňou prakticky začínali. Zdôraznili sme, že nová kresťanská politika musí vždy stáť na strane slabých a na strane tých, ktorým sa deje krivda. Myslím si, že skutočný reštart kresťanskej demokracie môžeme očakávať len vtedy, ak ju takto začnú vnímať i ľudia v našej vlasti. Imidž „podnikateľskej“ strany, ktorý sa na KDH prilepil ešte z dôb transformácie našej ekonomiky, a i potom neskôr v dôsledku našich spojenectiev, v ktorých ekonomickú a sociálnu agendu diktovali naši sekulárni koalíční partneri, stále zabraňuje státisícim jednoduchých ľuďom, aby verili, že sa ich kresťanskí demokrati chcú naozaj zastať.

Téma nerovností je veľkou témou. Nevymyslel si ju Vlčák, vo svete sa o nej vedie zásadná diskusia, v odborných i v politických kruhoch, predovšetkým však: nastolil ju život. Je výzvou a príležitosťou pre ľudí, ktorým ide o kresťanstvom inšpirovanú politiku, aby návrat obnovenej a autentickkej kresťanskej demokracie do prvej ligy začal práve touto témou. Pretože vôbec nejde o to, aby KDH získalo tých zopár hlasov, ktoré ho znovu dostanú do parlamentu. Ide o to, aby sa nová kresťanská demokracia stala onou biblickou „soľou zeme“.

K dnešnej téme, predtým než dám slovo ľuďom, ktorí sa jej hlbšie a dlhodobo venujú, mám dve politické poznámky.

Tou prvou je, že ak chceme byť na strane ľudu, ak nám záleží na tom, aby dôstojne žili aj tí najslabší (a bez toho k skutočnej zmene, obnove, či reštartu kresťansko-demokratickej politiky nedôjde), nesmieme prenechať tvorbu jasnej makroekonomickej vízie iným. Kresťanská demokracia potrebuje vlastnú sociálno-ekonomickú politiku. KDH sa v tom vždy viedlo. Spoliehalo sa na svojich koalíčných partnerov. Na tvorcov ekonomickej transformácie v rokoch 1990-92, na SDKÚ v rokoch vlád Mikuláša Dzurindu a Ivety Radičovej. Niežeby sme nemali odborníkov, poslancov, ba i ministrov, ktorí by sa nevenovali aj ekonomickým a sociálnym témam.

Neboli to však reformátori s vlastnou komplexnou sociálno-ekonomickou víziou, ktorú by zodvihli i proti všetkým. Za ktorú by hnutie bojovalo.

Druhou a oveľa hlbšou poznámkou, je problém motivácie v ekonomickom živote. Stále menej si vystačíme s akýmsi umierneným sebestvom, ktoré hlásal Adam Smith ako motivačný základ bohatstva národov. Jeho koncept sa totiž spoliehal na mimoekonomickú reguláciu morálnymi zásadami, pôvodom kresťanskými, ktoré zakazovali kašľať na blížneho. V čase globalizácie sa táto regulácia úplne vytráca.

V citovanom texte sme v roku 2007 napísali, že nová kresťanská politika by mala prísť s programom skromnosti: mala by vytvárať podmienky na to, aby ľudia mali, čo potrebujú pre dôstojný život, nemala by však podliehať honbe spotrebnej spoločnosti za tým, aby sme mali stále viac. Písali sme, že stará kresťanská demokracia ustúpila predstavám, ktoré jej ponúkal povrchný dnešný svet o tom, že šťastie, budúcnosť a východisko verejného života je v zvyšovaní bohatstva a hmotnej úrovne ľudu. Nová kresťanská politika by sa mala dištancovať od modloslužby hmotnej úrovne. Šťastie nie je iba v majetku a materiálnom bohatstve. Myslím si, že toto si zasluhuje ešte rozpracovanejšiu argumentáciu, a hlavne: hľadanie životaschopných modelov.

Tomáš Sedláček, český ekonóm, napríklad píše o pútnickom židovskom étose, ktorý odvodzoval už od biblickej výzvy Abrahámovi opustiť svoju chaldejskú domovinu. „Schopnosť odísť a nenechať sa pútať vlastníctvom je vysoko ceneným atribútom...taká spoločnosť žila v omnoho prepojenejšom vzťahu...putovanie znamenalo nemožnosť vlastníť viac, než čo uniesli, preto hromadenie materiálnych statkov nemalo veľkú cenu...Materiálne statky, ktoré vlastníme my, do istej miery vlastnia a spútavajú nás...Dilemu komfortu a slobody nachádzame v príbehu z púšte Sinaj... K jednému z najväčších Mojžišových skutkov patrilo, keď sa podarilo jeho národu raz navždy vysvetliť, že je lepšie zostať hladný a slobodný než byť otrokom s 'jedlom zadarmo'.“ (Tomáš Sedláček: *Ekonomie dobra a zla /Po stopách lidského tázání od Gilgameše po finanční krizi/, vydalo nakladatelství 65.pole, Praha 2009, str.62) K takémuto vzťahu k majetku viedli i viaceré Mojžišove ustanovenia, napríklad o sabatickom roku, o vzťahu k pôde, ktorá sa nededila, ale bola vlastne iba v užívaní, o práve chudobných na poľnohospodárske plody a ďalšie. A iskričky tohto uvažovania sa premietli i do budovania pozoruhodných komunit tvz.kibucov v minulom storočí, osobitne však po znovuzaložení štátu Izrael po druhej svetovej vojne.*

Otázka motivácie v ekonomickom živote je o životnom štýle. A o životnom štýle bude aj podstata problémov, o ktorých budeme hovoriť i v našich ďalších pracovných seminároch. A tu môžu kresťania priniesť znovu to, čo vniesli i do rozkladajúcich sa spoločenských štruktúr kedysi mocnej Rímskej ríše. Preto je poslanie kresťanstvom inšpirovanej politiky oveľa zásadnejšie než úžitok nejakej politickej partie.

O tom, čo by malo motivovať človeka v jeho ekonomickej činnosti veľa hovorí i súčasný pápež. On naliehavo a pri najrozličnejších príležitostiach často vyzýva zmeniť navyknutý štýl života. Napríklad na stretnutí s mladými ľuďmi angažovanými v Talianskej civilnej službe zdôraznil, že cieľom každej občianskej komunity by mal byť projekt solidárnej spoločnosti. Jej základom by mali byť rovnosť a bratstvo. A naopak, solidarita v spoločnosti sa podľa neho rozpadá „...vždy, keď sa iba pasívne prizeráme ako rastú nerovnosti medzi rôznymi sociálnymi skupinami alebo medzi

národmi vo svete...Cesta služby vedie nepochybne proti prúdu prevládajúcich vzorov. V skutočnosti sa však každý z nás cíti spokojný a realizovaný iba vtedy, ak je pre niekoho užitočný. Tak sa v nás uvoľňujú nové energie, pociťujeme, že nie sme sami a rozširujú sa naše horizonty. Chcem vás pozvať na túto cestu...!“ (Pápež František, 26.11.2016). Naivita, alebo výzva pre nás do praktického života?

Chcem ešte zdôrazniť, že účelom tejto výskumnej úlohy nie je vytvoriť nový politický program. Chceme pátrať po témach a nastoľovať diskusiu o nich a o ich možných riešeniach. Tak, ako nám to diktuje naše svedomie a náš rozum. A i naše srdce. V tom nech nám i dnes náš Pán pomáha!

Ľubomír Vičák: Solidárna ekonomika (Ekonomický koncept znižovania majetkových nerovností)

1. Dôstojný život vo svete nezaslúžených majetkových nerovností

Cieľom návrhu predkladaného ekonomického konceptu je načrtnúť spôsoby, ako znížiť majetkovú nerovnosť v spoločnosti, pretože analýzy dokazujú, že súčasná úroveň nerovnosti je neprimeraná a pre mnohých nespravodlivá. Ako kresťanskí demokrati sme presvedčení, že každá ľudská bytosť má právo žiť dôstojný život. Avšak ľudia sa rodia s rôznymi fyzickými a intelektuálnymi predpokladmi, žijú v rôznych kultúrnych a spoločensko-ekonomických prostrediach, ktoré zapríčiňujú, že nemajú všetci rovnakú štartovaciu pozíciu, ani rovnaké možnosti na svoj rozvoj a život. Ako kresťanskí demokrati pokladáme za správne, aby sa tieto štartovacie pozície vyrovnávali, resp. kompenzovali, tam kde sa vyrovať nedajú, prostredníctvom nástrojov solidarity. Na druhej strane nerovnosti, ktoré vzniknú v dôsledku osobných zlyhaní, nedostatočného úsilia a nezodpovednosti pokladáme za spravodlivý dôsledok nesprávneho ľudského správania a pokladáme ich za zaslúžené spoločenské nerovnosti, ktoré nemajú byť kompenzované zo spoločných zdrojov. V tomto zmysle sa hlásime k „pravici“, aj keď metódy a prostriedky na dosiahnutie zníženia majetkových nerovností, ktoré navrhujeme v tomto našom novom ekonomickom koncepte sú iné, ako odporúča libertariánska pravica.

Nezaslúžené majetkové nerovnosti je možné a treba kompenzovať prostredníctvom sociálnej a ekonomickej politiky. V minulosti bola problematika majetkovej nerovnosti zameraná predovšetkým na problémy chudobných a na to, čo je spravodlivé. Snaha o znižovanie rozdielov spočívala v presvedčovaní alebo nátlaku na bohatších, aby prijali altruistickejší prístup k chudobným. Dnes ale vieme, že na jednej strane majetková nerovnosť je výrazne stimulovaná určitými ekonomickými politikami, ktorá sa dotýka všetkých vrstiev, a na druhej strane, že ovplyvňuje kvalitu života a má negatívne dôsledky pre celú spoločnosť. Preto

zníženie nerovností v spoločnosti je úloha, ktorá je v celospoločenskom záujme. Väčšia rovnosť je bránou k spoločnosti schopnej zlepšovať kvalitu života nás všetkých a základným krokom v rozvoji spravodlivého a udržateľného ekonomického systému.

Sme presvedčení, že v súlade s princípmi kresťanského sociálneho učenia, predovšetkým solidarity a subsidiarity, je možné navrhnúť ekonomický koncept, ktorý dokáže kompenzovať práve nezaslúžené nerovnosti prostredníctvom znižovania majetkových rozdielov. Nie je našim cieľom odstrániť všetky majetkové rozdiely, ani dosiahnuť všeobecnú majetkovú rovnosť. Určité rozdiely pri odmeňovaní v ekonomike sú nie len celkom dobre obhájiteľné, ale aj prospešné. Ale nemali by byť dôsledkom nezaslúžených nerovností, ale poctivých aktivít občanov a v spoločensky prospešnej miere.

2. Aktuálny stav distribúcie majetku a dôsledky

Podľa najnovšej štúdie Wealth Report Credit Suisse 2016 momentálne vlastní jedno percento najbohatšej dospelaj populácie už vyše polovice svetového bohatstva. Celkové svetové bohatstvo narástlo tento rok medziročne o 1,4 percenta, na 256 biliónov dolárov. Stačí disponovať čistým majetkom, po očistení o dlhy, vo výške 2 220 dolárov, aby dospelý človek patril k bohatšej polovici svetovej populácie. Je potrebné mať bohatstvo nad 744 400 dolárov, aby človek patril medzi top jedno percento najbohatších. Chudobnejšia polovica dospelých, teda ľudia s majetkom menším ako 2 220 dolárov, vlastní dokopy menej ako jedno percento svetového bohatstva, a až deväť percent z nich sú čistými dlžníkmi, teda ich dlhy prevyšujú majetok. Stredná trieda podľa ekonómov vo viacerých krajinách zanikla. Podľa odhadov Svetovej banky žije v chudobe vo svete zhruba miliarda ľudí.

Príjmová nerovnosť podľa štúdie Medzinárodného menového fondu vytvára nestabilné podmienky v hospodárstve, čo môže spôsobiť náhle spomalenie rastu HDP. Veľké nadnárodné korporácie a finančné skupiny, ktoré sú dominantné v ekonomickom priestore, deformujú voľný trh a presadzujú sa svojou silou na úkor ostatných podnikateľov. Často manipulujú spotrebiteľmi, aby zvyšovali predaj svojich výrobkov či služieb a aby zákazníci míňali veľa peňazí. Nepriamo a niekedy aj priamo nútia ostatných, aby sa prispôbovali takýmto praktikám.

Korupcia a klientelizmus sú fenomény, ktoré veľmi negatívne ovplyvňujú spoločnosť, lebo degradujú politické a spoločenské prostredie, ničia dôveru občanov v spravodlivosť a demokraciu. Korupcia, predovšetkým tzv. veľká korupcia, by prakticky nemohla existovať bez účasti veľkých finančných subjektov alebo bohatých jednotlivcov. Práve títo sú zvyčajne „koneční prijímatelia výhod“ z veľkej korupcie a klientelizmu, keď získavajú veľké štátne zákazky za neprimerané ceny alebo iné zvýhodnenia na trhu (napr. keď štátna alebo verejná správa zatvára oči pred ich porušovaním zákonov). Zorganizovať veľký korupčný obchod a potom prepať získané špinavé peniaze sa prakticky nedá bez účasti nejakého väčšieho podnikateľského subjektu alebo bohatého jednotlivca, pričom nezriedka práve od neho vychádza aj iniciatíva pre takéto správanie. Takže zväčšovanie majetkových rozdielov objektívne posilňuje základňu pre tieto negatívne javy, obzvlášť ak aj primárne získanie majetku bolo nezaslúžené. A preto redukcia nezaslúžených majetkových rozdielov je aj dôležitým príspevkom k boju s korupciou a klientelizmom.

Ďalším negatívnym dôsledkom veľkých majetkových nerovností je destabilizácia demokracie. Bohatí využívajú svoje bohatstvo nielen v hospodárskej sfére, ale i v politickej. Oligarchovia využívajú stále výraznejšie svoj majetok aj ako nástroj politického presadzovania vlastných záujmov: financovanie kampaní, podpora politických strán a spriaznených politikov, vydieranie odchodom investícií a iný ekonomický nátlak. Výrazná majetková nerovnosť sa stáva veľkou prekážkou

fungovania demokratických procesov, oslabuje demokraciu a podporuje extrémizmus, prináša sociálnu nespokojnosť a napätie, ktoré môže vyústiť až do nastolenia autokratického režimu.

Sociologické výskumy potvrdzujú, že miera majetkových nerovností je prapríčinou množstva ďalších problémov, a to nielen v ekonomike, ale aj v zdravotníctve, v školstve a prináša sociálne napätie do spoločnosti. Richard Wilkinson a Kate Pickettová vo svojej knihe *Rovnováha* dokazujú, že kvalita života je výrazne ovplyvnená mierou nerovnosti v spoločnosti. Dokonca aj v bohatých spoločnostiach sa zvýšenie majetkovej nerovnosti prejavuje aj ako zhoršenie zdravotného stavu spoločnosti a celkové zhoršenie spoločenského prostredia.

3. Príčiny majetkových nerovností a opatrenia na ich redukciiu

V tejto časti chceme predložiť niektoré konkrétne návrhy pre ekonomickú politiku, ktoré, ako dúfam, by mohli spôsobiť skutočný posun smerom k zníženiu nerovností. Návrhy sú inšpirované renomovanými odborníkmi v tejto oblasti (Anthony Atkinson, Thomas Piketty, Richard Wilkinson a ďalší). Spektrum predložených návrhov zďaleka nevyčerpáva všetky možnosti, podľa potreby je ho možné rozširovať a dopĺňať. Problém nerovnosti je veľký, mnohí ho dokonca pokladajú za najväčšie nebezpečenstvo ohrozujúce svet, ale odborníci sú presvedčení, že nie sme bezmocní a správnou politikou ho dokážeme zvládnuť.

Aké ekonomické princípy a nástroje odporúčajú títo ekonómovia? Predovšetkým dnes už skoro všetci ekonómovia (vrátane Medzinárodného menového fondu) uznávajú, že je potrebné nájsť také ekonomické pravidlá a nástroje, ktoré zabránia ďalšiemu „otváraníu nožníc“ majetkovej nerovnosti. Prehľad nástrojov znižovania nerovnosti použitých doteraz ukazuje, že k väčšej rovnosti vedú dve cesty - jedna s využitím daní ako prostriedkov prerozdelenia príjmu od bohatých k chudobným a druhá vytvorením menších rozdielov v hrubých príjmoch pred prerozdelením. Tieto dva prístupy nie sú nezlučiteľné, neodporujú si. Komplexné riešenie problému vyžaduje obidva prístupy.

Krajina môže k vysokej miere nerovnosti rozdelenia celkového dôchodku dospieť dvoma cestami. Prvá z nich vedie cez „spoločnosť rentierov“, teda spoločnosť, v ktorej je veľmi významné zdedené bohatstvo, ktoré je súčasťou kapitálového trhu. V takom prípade dôchodkovú hierarchiu ovládnu veľmi vysoké dôchodky z kapitálu, predovšetkým zdedeného.

Druhá cesta k dosiahnutiu takejto vysokej nerovnosti je pomerne nová. Zrodila sa prevažne v priebehu niekoľkých posledných desaťročí. Na nej vidíme, že veľmi vysoká úroveň celkovej dôchodkovej nerovnosti môže byť aj produktom „spoločnosti supermanažérov“. Inými slovami, je to spoločnosť, kde na vrchole majetkovej hierarchie dominujú veľmi vysoké príjmy, ktoré pochádzajú z trhu práce, a nie zo zdedeného bohatstva.

Preto v ďalšom predkladáme dve skupiny návrhov opatrení - prvá sa zaoberá opatreniami na kapitálovom trhu a druhá opatreniami na trhu práce. Súčasťou oboch skupín je aj daňová regulácia - návrhy na radikálnu reformu dedičskej dane a dane z darovania, na ročnú daň z majetku a na progresívnejšiu štruktúru osobnej dane z príjmu. Tieto návrhy predstavujú nielen prostriedok vedúci k spravodlivejšej distribúcii nákladov financovania prevádzky štátu a k zvýšeniu dodatočných výnosov z daní, aby bolo možné financovať redistribúciu. Systém daní súčasne predstavuje aj prostriedok na reguláciu správania sa ekonomických subjektov - v tomto prípade ekonomický tlak na zníženie majetkových rozdielov, takže má zmysel hovoriť o daňovej regulácii.

Predložené návrhy sa môžu niektorým zdať neštandardné, príliš ľavicové alebo príliš radikálne - o tom všetkom je možné diskutovať. Ale dôležité je, aby sme

takéto opatrenia analyzovali a premysleli základné aspekty ekonomickej politiky, pomocou ktorej dokážeme účinne zmierniť mieru majetkových nerovností.

3.1. Opatrenia na kapitálovom trhu

Ešte donedávna, v druhej polovici 20. storočia, ekonómovia boli presvedčení, že ekonomický model založený na slobodnom trhu a čo najmenších zásahoch štátu do hospodárstva zabezpečí maximálny rast a optimálny vývoj ekonomiky. Boli presvedčení, že štát nefunguje dobre, a všetko by sa malo nechať na trh. Presadzovali privatizáciu, prísnu rozpočtovú politiku so zameraním na škrty verejných výdavkov a okresanie verejných služieb.

Najnovšie ekonomicko-štatistické analýzy však ukazujú, že táto zákonitosť neplatí. Thomas Piketty v knihe *Kapitál v 21. storočí* dokazuje, že trhový systém - ponechaný sám na seba - rozširuje priepasť medzi bohatými a chudobnými. Čím „dokonalejší“ trh, tým výraznejší je tento trend: „Primárny destabilizačný faktor súvisí s tým, že súkromná miera výnosu z kapitálu môže byť dlhodobo výrazne vyššia, ako je miera rastu dôchodkov a produkcie. Uvedená nerovnosť naznačuje, že bohatstvo naakumulované v minulosti rastie rýchlejšie ako produkcia a mzdy. Táto nerovnosť vyjadruje základné logické protirečenie. Podnikateľ sa nevyhnutne stane rentierom s čoraz dominantnejším postavením voči tým, ktorí nevlastnia nič okrem svojej pracovnej sily.“ Aj ekonómovia z Medzinárodného menového fondu po 40 rokoch fungovania neoliberalizmu prišli s tvrdením, že táto ekonomická ideológia, založená predovšetkým na posilňovaní konkurencie cez dereguláciu trhov, spôsobila vo svete priepastné rozdiely medzi chudobnými a bohatými.

3.1.1. Dedičstvo pre všetkých (minimálne dedičstvo)

Dedičstvo je typicky chápané ako jeden z mechanizmov, ktorým si bohatí môžu udržať svoju pozíciu na vrchole distribúcie, ale vnútorne nie je na dedičstve nič zlého. Problémom je, že dedičstvo je nanajvýš nerovné. Ak by každý zdedil rovnakú čiastku, potom by boli podmienky rovné. Možným krokom, ktorý by viedol týmto smerom, je zaistiť, aby každý získal aspoň minimálne dedičstvo. Zdrojom pre tieto dotácie by mal byť výnos z celoživotného kapitálového príjmu (opatrenie č. 2) a tento výnos by sa mohol použiť na financovanie dedičstva pre všetkých.

Opatrenie č. 1: Štát by mal vyplácať kapitálovú dotáciu (minimálne dedičstvo) všetkým pri dosiahnutí plnoletosti.

3.1.2. Daň z celoživotných kapitálových príjmov

Namiesto dane z dedičstva a darovania navrhujem daň z celoživotných kapitálových príjmov. V režimu takejto dane by bolo každé dedičstvo alebo dar zaznamenaný od dátumu začatia dane a výška dane by bol určená podľa čiastky získanej k tomuto dátumu. Daň by sa vzťahovala aj na všetky dary prevyšujúce dodatočnú nepríliš veľkú ročnú čiastku oslobodenú od dane. Prevody medzi manželmi by neboli zdaňované.

Kľúčový prvok návrhu predstavuje zdanenie čiastky prijatej príjemcom, nie darované darcom. Ak by existovala progresívna štruktúra sadzieb, potom by táto zmena ponúkla priamy podnet rozdeliť svoj majetok skôr doširoka. Ľudia by mohli darovať svoj majetok bez toho, aby platili daň, ak by obdarovali osoby, ktoré doteraz mali nízky celoživotný kapitálový príjem. Týmto spôsobom by sa dalo prispieť k zníženiu nerovnosti pohlaví a k nerovnosti medzigeneračnej.

Opatrenie č. 2: Prijaté dedičstvo a dary by mali byť zdaňované v režime progresívnej dane z celoživotných kapitálových príjmov.

3.1.3. Spojenie práce a kapitálu (spoluvlastníctvo kapitálových aktív zamestnancami)

Prístup, ktorý problém majetkovej nerovnosti rieši zásadne a dlhodobo, spočíva v spojení práce a kapitálu vytvorením legislatívneho rámca a inštitucionálnej

infraštruktúry pre výraznú podporu tzv. zamestnaneckého vlastníctva, t. j. využitií, resp. vytvorenií právnych foriem produkčných subjektov, ktoré umožňujú, aby hospodársky aktívny občan vystupoval ako v role zamestnanca, tak aj v role spolumajiteľa produkčného subjektu. Možno povedať, že družstevníctvo bolo prvým a dodnes stále fungujúcim prejavom takéhoto zamestnaneckého vlastníctva. Ďalšími formami sú rôzne typy investovania zamestnancov do vlastného podniku, napríklad nákup akcií podniku, čo vedie k vzniku zamestnaneckých akciových spoločností.

Základným prvkom novej ekonomiky by mal byť produkčný subjekt, kde všetci vlastníci vystupujú ako partneri (spoluvlastníci), čo pre väčšinu produkčných subjektov znamená predovšetkým partnerstvo vlastníkov kapitálu (kapitálových investorov) a vlastníkov ľudských zdrojov (zamestnancov). Práve takéto ekonomické subjekty sa musia stať bázou implementácie spojenia práce a kapitálu, ktorý by mal v budúcnosti pokryť značnú časť, ideálne prevažnú väčšinu hospodárskej činnosti.

Zamestnanecké vlastníctvo založené na podielovom spoluvlastníctve spoločnosti pokladáme za optimálnu formu spojenia práce a kapitálu, samozrejme, pri správne nastavenom legislatívnom rámci. Za účelom spoľahlivého zvýšenia výkonnosti podniku musí byť podielové vlastníctvo kombinované s metódami primeranej účasti zamestnancov na riadení podniku. Tento prístup sa vyhýba sústredeniu moci v rukách štátu a výskumy naznačujú, že toto riešenie má aj významné ekonomické a spoločenské výhody v porovnaní s organizáciami vlastnenými a riadenými vonkajšími investormi. Podielové vlastníctvo zlepšuje výkon podniku, lebo redukuje rozpor v záujmoch medzi zamestnávateľmi a zamestnancami, ale neodstraňuje istú mieru súťaže medzi prácou a kapitálom.

Opatrenie č. 3: Vytvoriť potrebný legislatívny rámec a realizovať politiku, ktorá umožní spojenie práce a kapitálu (napr. zamestnanecké akciové spoločnosti) a ktorá zabezpečí, aby mnohí - v ideálnom prípade všetci - mali príjmy aj z práce, aj z kapitálu.

3.1.4. Ročná daň z majetku

Progresívne zdanenie kapitálu sa ukazuje ako potenciálne najsilnejší nástroj na riešenie problému majetkovej nerovnosti. Cieľom zdanenia nemá byť len získať zdroje na realizáciu sociálnych služieb, ale predovšetkým vytvoriť bariéru pre neohraničený rast majetku jednotlivcov. Preto je veľmi dôležité správne nastavenie „progresivity“ - hodnoty daňových sadzieb - tak, aby sa zvýšené zdanenie dotýkalo naozaj len neprimerane vysokého majetku, a nie pracovných zamestnancov a malých podnikateľov. Nastavenie by malo zamedziť neobmedzený rast globálnej nerovnosti bohatstva, ktorý sa v súčasnosti zvyšuje tempom neudržateľným z dlhodobého hľadiska a vzbudzuje oprávnené obavy do budúcnosti.

Prirodzene, aplikovanie daňových regulácií vyžaduje starostlivo premyslený a citlivý prístup. „Môžeme uvaliť na kapitálový dôchodok dane, ktoré budú dostatočne vysoké, aby znížili súkromné výnosy z kapitálu na úroveň nižšiu, ako je miera rastu. Ak to však urobíme nevyberavým spôsobom a nemotorne, riskujeme, že spôsobíme zadrhnutie motora, ktorý poháňa akumuláciu, a teda ešte viac znížime mieru rastu. Podnikatelia by sa už potom nemuseli transformovať na rentierov, pretože by už jednoducho žiadni podnikatelia neboli. Tým správnym riešením je progresívna ročná daň z kapitálu. Tá umožní vyhnúť sa nekonečnej špirále nerovnosti a zároveň zachová hospodársku súťaž a stimuly podporujúce ďalšie nové prípady prvotnej akumulácie.“ (Thomas Piketty v knihe *Kapitál v 21. storočí*)

Tým správnym riešením je progresívna ročná daň z majetku. Tá umožní vyhnúť sa nekonečnej špirále nerovnosti a zároveň zachová hospodársku súťaž a stimuly podporujúce ďalšie nové prípady prvotnej akumulácie. Ako som uviedol v tejto práci, mohli by sme napríklad zaviesť daň z majetku so sadzbou 0,1 alebo 0,5

percenta na majetky v hodnote pod 1 milión eur, 1 percento na majetky v hodnote 1 až 5 miliónov eur, 2 percentá na majetky v hodnote 5 až 10 miliónov eur a až 5 alebo 10 percent na majetky, ktorých hodnota je niekoľko sto miliónov, či dokonca niekoľko miliárd eur. To by zamedzili neobmedzený rast globálnej nerovnosti bohatstva, ktorý sa v súčasnosti zvyšuje tempom neudržateľným z dlhodobého hľadiska,

Opatrenie č. 4: Zaviesť progresívnu ročnú daň z majetku (kapitálu).

3.2 Opatrenia na trhu práce

Môže sa štát miešať do tržného určovania platov? Atkinson odpovedá „áno“ a argumentuje nasledovne: „Sily ponuky a dopytu sú dôležité, ale tie len určujú, koľko je možné zaplatiť za určité množstvo práce. A nie je pravda, že sme všetci platení presne podľa toho, aký medzný produkt sme vyprodukovali, ani to, že nedostaneme, nič viac a nič menej. Do značnej miery je v súčasnej dobe výsledok trhu dôsledkom vyjednávacích síl rôznych účastníkov. Ak niekto akceptuje prácu s nevyjadreným úväzkom a bez istoty, že dostane zaplatené, je tomu tak, pretože nemá náležitou moc na trhu práce. Je treba podniknúť patričné kroky k zaisteniu spravodlivejšej rovnováhy medzi stranami pri vyjednávaní, podporiť vyjednávaciu silu spotrebiteľov a pracujúcich. A myslím, že by sme mali zájsť ešte ďalej. Môžeme sa posunúť ďalej a znížiť nerovnosť, len keď presvedčíme širokú verejnosť o potrebe určenia zárobkov. Potrebujeme národnú politiku týkajúcu sa platového ohodnotenia, politiku, ktorá chápe, že hranice v globalizovanom hospodárstve stanovuje ponuka a dopyt, ale nedovolí, aby boli príjmy určované len trhovými silami. Opatrenia na trhu práce je treba zamerať na obidva konce mzdového rebríčka - aj na najnižšie mzdy, aj na najvyššie mzdy, rovnako ako na zamestnanosť.“

3.2.1. Práca pre všetkých

Vláda by mala prijať explicitné ciele, aby zabránila nezamestnanosti a aby ju znížila. Mala by túto ambíciu podporiť tým, že ponúkne zaručené verejné zamestnanie za minimálnu mzdu pre všetkých, o ktorých o neho stoja. Kľúčovou otázkou je, ako sa to dá dosiahnuť. Je nevyhnutné, aby vláda fungovala, ako zamestnávateľ posledného východiska z núdze. Verejné pracovné miesta tvoria časť aktívnych programov orientovaných na trh práce vo viacerých krajinách.

Opatrenie č. 5: Štát by mal garantovať zaručené verejné zamestnanie za minimálnu mzdu pre všetkých, ktorí o neho stoja.

3.2.2. Minimálna mzda

Aj na Slovensku existuje viacero vedeckých výskumov, ktoré ukazujú, že jednou z príčin príjmovej nerovnosti je slabé mzdové ohodnotenie. Slovenské platy sú v porovnaní so západnými nízke a ešte čelíme veľkým regionálnym rozdielom. Mzdy mnohých Slovákov a Sloveniek nekorešponujú s výkonnosťou našej ekonomiky. Problémom je neraz aj to, že zamestnávateľia sa príliš nechcú so svojimi zamestnancami deliť o (spoločný) úspech. Bez ohľadu na to, či ide o domácich malých a stredných podnikateľov alebo o nadnárodné korporácie.

Opatrenie č. 6: Mala by existovať národná platová politika (mzdový kódex) obsahujúca zákonnú minimálnu mzdu stanovenú v závislosti na životnom minimu.

3.2.3. Maximálna mzda

Veľká časť dnešného záujmu o mzdový limit vychádza zo značného nárastu platov na vrchole distribučného rebríčka, ku ktorému došlo v posledných rokoch. Ak sa pozrieme na všetky rozvinuté krajiny, zistíme, že rozsah poklesu medznej sadzby dane z príjmu od roku 1980 až po súčasnosť, je veľmi úzko spojený s mierou nárastu podielu najbohatšieho percenta obyvateľstva na národnom dôchodku v identickom období. Realistickým vysvetlením je, že úplnú transformáciu v spôsobe určovania miezd najvyššieho manažmentu firiem spôsobila nižšia úroveň najvyšších sadzieb dane z príjmu, najmä v Spojených štátoch amerických a v Spojenom kráľovstve, kde

tieto sadzby poklesli najvýraznejšie. V 50. a 60. rokoch minulého storočia nemali top manažéri britských a amerických firiem veľa dôvodov, aby sa usilovali o také vysoké platy, pretože 80 - 90 percent z uvedeného zvýšenia by tak či tak skončilo v štátnej kase ako dane. Po roku 1980 sa však pravidlá hry zásadným spôsobom zmenili a dôkazy naznačujú, že výkonný manažment firiem vynaložil značné úsilie, aby presvedčil ostatné zainteresované strany, že by mu takéto výrazné zvýšenie miezd mali poskytnúť. Keďže je z objektívneho hľadiska veľmi náročné zmerať prínos jednotlivca k celkovej produkcii firmy, top manažéri zistili, že je relatívne jednoduché presvedčiť predstavenstvo a akcionárov o zvýšení svojich platov na neprimerane vysokú úroveň.

Princípy mzdového kódexu by mali riadiť rozptyl platov medzi hornou a dolnou časťou rebríčka, ale kódex by mal riešiť aj to, aby ľudia boli platení rovnako za rovnakú prácu zodpovedajúcu rovnakej hodnote.

Opatrenie č. 7: Mala by byť stanovená maximálna mzda ako násobok priemerných alebo najnižších miezd podľa princípov národnej platovej politiky.

3.2.4. Progresívna daň z príjmu fyzických osôb

Atkinson navrhuje pre Veľkú Britániu vrátiť sa k omnoho progresívnejšej daňovej štruktúre osobnej dane z príjmu (v r. 2015 mali sadzbu 45 %) na sadzbu 65 %, čo podľa historických štandardov pre nich nie je vysoká sadzba. Navrhuje, aby medzné daňové sadzby sa zvyšovali podľa kategórií rôzne zdaniteľného príjmu až na hranicu 65 %. Výška medznej sadzby v iných krajinách, vrátane Slovenska, by zrejme bolo treba prepočítať, ale v každom prípade by mala táto daň byť výrazne progresívna.

Opatrenie č. 8: Mala by byť zavedená primerane progresívna ročná daň z príjmu fyzických osôb.

4. Záver

Solidárna ekonomika je koncept, ktorý nadväzuje na doteraz asi najúspešnejšiu ekonomicko-sociálnu paradigmu - sociálne trhové hospodárstvo. Tento koncept má ambíciu implementovať vyvážený ekonomicko-sociálny systém, v ktorom bude zabezpečené, že majetok subjektov na trhu, a teda aj majetok ich majiteľov bude rásť vyvážene, a tak trh nebude deformovaný neprimerane veľkými podnikateľskými subjektmi a v spoločnosti nebude neprimeraná majetková nerovnosť. Spoločenský systém, v ktorom všetky vrstvy občanov zvyšujú svoj ekonomický potenciál približne rovnako, je veľmi dobre kompatibilný s viacerými princípmi kresťanského sociálneho učenia - je to aplikácia princípu solidarity a spravodlivosti priamo v ekonomike. Preto pokladáme koncept solidárnej ekonomiky za najvhodnejší ekonomický koncept pre kresťanskú demokraciu.

Miroslav Tučník: Základný príjem - pilier spravodlivejšieho sociálneho systému

Dňa 5.6.2016 sa vo Švajčiarsku konala zaujímavá udalosť. Občianske združenie Basic Income Switzerland iniciovalo referendum o tom, aby mal každý dospelý občan zaručený základný mesačný príjem vo výške 2500 švajčiarskych frankov (v prepočte zhruba 2260 eur). Tento príjem mal nahradiť všetky sociálne dávky, dávky v nezamestnanosti a dôchodky. Aj keď Švajčiari tento odvážny návrh v referende odmietli, jeho organizátori to nepovažovali za fiasko, pretože až 22% tých, čo pristúpili k urnám, podporilo myšlienku zaručeného základného príjmu.

Začiatkom roka 2017 vo Fínsku spustili experiment, do ktorého zapojili 2000 nezamestnaných občanov. Títo budú dostávať 560 € mesačne počas nasledujúcich dvoch rokov. Peniaze nepodliehajú zdaneniu a ich použitie je ľubovoľné. Hlavnou myšlienkou celého programu je motivovať nezamestnaných k hľadaniu novej práce a použiť uvedenú čiastku na svoj osobný rozvoj.

Na Slovensku zatiaľ nebola zaznamenaná podobná iniciatíva. V našej vlasti existuje pomerne komplikovaný systém sociálneho zabezpečenia a z neho vyplývajúcich nárokovateľných sociálnych dávok. Po splnení stanovených kritérií má občan právo poberať napr. dávku v nezamestnanosti, nemocenské, starobný dôchodok, prídavky na deti atď...

System sociálneho zabezpečenia

Vo väčšine krajín je sociálne zabezpečenie postavené na troch pilieroch - sociálne poistenie, sociálna výpomoc, základný príjem.

Sociálne poistenie, prvý pilier sociálneho zabezpečenia na Slovensku je reprezentovaný Sociálnou poisťovňou, do ktorej zamestnanci, resp. zamestnávateľia odvádzajú poisťné na 5 typov poistenia: dôchodkové, nemocenské, poistenie v nezamestnanosti, garančné a úrazové. V prípade naplnenia podmienok, napr. dovŕšenie dôchodkového veku, je zo Sociálnej poisťovne človeku vyplácaný starobný dôchodok.

Sociálna výpomoc predstavuje druhý pilier sociálneho zabezpečenia, ktorý na Slovensku zabezpečuje Ústredie práce sociálnych vecí a rodiny (ďalej len „ÚPSVR“) poskytovaním dávok, ktoré vychádzajú z rôznych životných situácií v členení na jednorazové (napr. príspevok pri narodení dieťaťa, príspevok na pohreb, atď...) a pravidelné (napr. prídavky na deti, dávky v hmotnej núdzi atď...).

Tretí pilier sociálneho zabezpečenia - tzv. Základný príjem na Slovensku nie je zavedený. Ide o príjem, ktorý je vyplácaný pravidelne a všetkým. Je možné sa stretnúť s niekoľkými definíciami od rôznych ekonómov, ktorý sa týmto zaoberajú.

Sir Anthony B. Atkinson, britský ekonóm, prívrženec neokeynesiánskej školy, vo svojom diele *Inequality: „What can be done“* definoval základný príjem takto: „Základný príjem je čiastka vyplácaná všetkým občanom bez ohľadu na ich status na trhu práce, financovaná všeobecným zdanením“. Vychádzajúc z tejto definície základný príjem je finančná suma automaticky určená a vyplácaná pre každého človeka, bez toho, aby musel byť zamestnaný. Vo všeobecnosti sú známe dva prístupy k definícii základného príjmu. Takzvaný Občiansky príjem, ktorý je priznaný všetkým ľuďom na základe ich štátnej príslušnosti k danej krajine - teda občianskeho princípu. Kritici tejto čistej formy základného príjmu poukazujú na to, že štát by vyplácal pevne stanovenú čiastku všetkým svojim občanom bez ohľadu na to, kde sa nachádzajú. Toto je však zároveň aj najväčšou slabinou Občianskeho príjmu, pretože do tejto širokej skupiny by boli zahrnutí aj občania, ktorí dlhodobo žijú v iných krajinách, a teda vo svojej domovine neprispievajú do systému výberu daní, resp. poisťného, z ktorého je základný príjem financovaný.

Preto viacerí odborníci, medzi nimi aj spomínaný Anthony Atkinson, sa prikláňajú k definícii základného príjmu založeného na základe účasti - platieb príspevkov (daní, resp. odvodov) do systému, z ktorého je základný príjem financovaný. Takýto základný príjem je častokrát označovaný za tzv. Účastnícky príjem (Participation Income).

Ako už bolo spomenuté vyššie, Základný príjem na Slovensku nie je zavedený. Pre úplnosť treba podotknúť, že v nasledujúcom texte budeme pri definícii Základného príjmu vychádzať z filozofie Účastníckeho príjmu modifikovaného na slovenské pomery.

Dôvody pre zavedenie základného príjmu

V dnešnom modernom svete sú ľudia vďaka médiám a ich spravodajstvu svedkami rôznych správ. Medzi inými aj o katastrofálnych životných podmienkach veľkej časti ľudstva a honosnom, luxusnom štýle života malej skupiny, ktorá však oplýva majetkom väčším ako zvyšok planéty. Bohatí bohatnú stále viac, chudobní sa stávajú ešte chudobnejšími. Hoci zaznievajú hlasy mnohých popredných svetových osobností (napr. pápež František, spevák Bono Vox zo skupiny U2, atď...) o pomoci najbiednejším, svet sa stále točí v bludnom kruhu chudoby.

Nielen kresťanské ale aj morálne pravidlá vychádzajúce zo zásad etiky a humanizmu hovoria o tom, že každý človek má právo na život. Niektorí (medzi nimi aj autor tohto článku) sa nazdávajú, že okrem práva na život má každý človek právo aj na to, aby ho dokázal prežiť a spoločnosť má povinnosť mu to umožniť. To znamená, že aj keď by človek nič alebo takmer nič nerobil, nevyprodukoval, nepracoval, spoločnosť postavená na kresťanských základoch by ho nemala nechať zahnúť hladom alebo zamrznúť na ulici...

Na druhej strane, každý človek má povinnosť rozvíjať svoje talenty. Ten, kto sa snaží, kto pracuje, študuje, pripravuje sa na svoje povolanie alebo vyvíja akékoľvek legálne úsilie na zabezpečenie života pre seba, svoju rodinu a blízkych, mal by byť odmenený viac a lepšie, ako ten, čo nerobí vôbec nič. Pracujúci človek by mal byť motivovaný tým, že vďaka svojej práci vie a dokáže sa posunúť v rebríčku zabezpečenia svojich potrieb a záujmov vyššie a vďaka svojej aktivite dokáže zlepšiť svoje sociálne postavenie.

Preto na pôde Kresťanskodemokratickej akadémie KREDIT vznikla myšlienka navrhnuť systém, ktorý by dokázal znížiť najvypuklejšie sociálne rozdiely v spoločnosti. Avšak na druhej strane by mal tento systém vplývať na ľudí tak, aby aj tí, čo momentálne žijú na tom najnižšom schodku spoločenského rebríčka, boli motivovaní a snažili sa zlepšiť svoj sociálny status a zabezpečiť dôstojný život pre seba, svoju rodinu a blízkych vlastným pričinením. Východiskom z tejto situácie, ktoré by čiastočne dokázalo zmierniť spomínanú nerovnosť a motivovať ľudí pracovať, by mohol byť tzv. Základný príjem. Úvahy A.B. Atkinsona, ktorý sa zaoberal možnosťami znižovania nerovností medzi jednotlivými vrstvami obyvateľstva a zlepšením nastavenia sociálneho systému prostredníctvom sociálneho zabezpečenia, sa stali inšpiráciou pri tvorbe koncepcie Základného príjmu.

Návrh koncepcie základného príjmu v SR

Filozofia základného príjmu ako tretieho piliera sociálneho zabezpečenia na Slovensku sa opiera o modifikovanú definíciu účastníckeho príjmu. **Základný príjem v SR by mal byť definovaný ako čiastka vyplácaná všetkým oprávneným poberateľom, bez ohľadu na ich status na trhu práce, financovaná všeobecným zdanením v takej výške, ktorá je rovná stanovenému existenčnému minimu.**

Poberateľmi základného príjmu v SR budú môcť byť len osoby, ktoré spĺňajú jednu z nižšie uvedených podmienok:

1. sú občanmi SR a zároveň rezidentami (zdržiavajú sa na Slovensku dlhšie ako 183 dní v roku),
2. alebo nemajú slovenské občianstvo, avšak sú považované za rezidentov SR (zdržiavajú sa na území SR viac ako 183 dní v roku) a v posledných 5 rokoch aspoň 3 roky aktívne prispievali do systému sociálneho poistenia a ich príjmy boli zdaňované na území SR a odvádzané v zmysle platnej daňovej legislatívy SR.

Základný príjem bude poskytovaný každej oprávnenej osobe vo výške, ktorá zodpovedá existenčnému minimu v SR na daný rok. Existenčné minimum je nová kategória pri definovaní elementárnych, pre život nevyhnutných potrieb. Existenčné minimum je finančná čiastka, ktorá zabezpečí človeku nevyhnutné prežitie pri nedokonalom uspokojení základných potrieb: jedlo, nocľah, ošatenie, základná hygiena. Definícia existenčného minima je podobná definícii Základných životných

podmienok, ktoré sú vymedzené v zmysle zákona č. 417/2013 Z.Z. o pomoci hmotnej núdzi. Rozdiel medzi hmotnou núdzou a existenčným minimom ukazuje nižšie uvedená tabuľka.

Základný príjem	versus	Dávka v hmotnej núdzi
pre každého občana / oprávneného poberateľa	x	len pre občanov v hmotnej núdzi
zdaňuje sa	x	nezdaňuje sa
existenčné minimum	x	hmotná núdza
nevylučuje iné príjmy	x	neposkytuje sa od životného minima vyššie

Už z uvedenej tabuľky je vidieť podstatný rozdiel medzi navrhovaným základným príjmom a dávkou v hmotnej núdzi. Základný príjem je príjem, ktorý bude vyplácaný každej oprávnenej osobe bez ohľadu na jej sociálne postavenie, aktuálny príjem, resp. životnú situáciu. Tento príjem bude predmetom zdanenia podľa príslušnej daňovej sadzby v závislosti od zaradenia FO do príslušného daňového pásma. Tu treba spomenúť, že tento koncept počíta s tým, že na Slovensku bude zavedené progresívne zdanenie príjmov FO.

Z pohľadu zabezpečenia základných potrieb je Základný príjem širšou kategóriou ako hmotná núdza. Zákon č. 417/2013 Z.Z. o pomoci v hmotnej núdzi vymedzuje základné životné podmienky takto: jedno teplé jedlo denne, nevyhnutné ošatenie, prístrešie. Dávka v hmotnej núdzi má pomôcť pokryť ich zabezpečenie. Existenčné minimum hovorí o základných potrebách: jedlo, nocľah, ošatenie, základná hygiena. Oproti zákonu č. 417 je existenčné minimum rozšírené o základnú hygienu. Zo skúseností z bežného života vyplýva, že aj s ohľadom na väčšinovú spoločnosť je potrebné zabezpečiť ľuďom, ktorí dnes nemajú vlastný príbytok, možnosť vykonania najnutnejšej hygieny.

Základný príjem nevylučuje, aby ľudia ďalej pracovali. Práve naopak, má motivovať ľudí k práci. Jeho filozofia spočíva v tom, že má zabezpečiť človeku len nevyhnutné podmienky na život. Ich nedokonalé uspokojenie má motivovať človeka, aby sa o zlepšenie svojej životnej situácie zaslúžil sám vďaka svojej práci.

Vychádzajúc z vyššie uvedenej definície a porovnania s dávkou v hmotnej núdzi boli definované všeobecné atribúty koncepcie Základného príjmu:

Všeobecné atribúty koncepcie Základného príjmu

- garantovaný vždy a pre každého oprávneného poberateľa,
- pre všetky vekové kategórie obyvateľstva - deti, ľudia v produktívnom veku, dôchodcovia,
- nahrádza niektoré existujúce dávky napr. prídavky na deti, dávky v hmotnej núdzi, vyrovnávacie dávky, atď...
- poskytovaný vo výške existenčného minima,
- nevylučuje iné príjmy,
- zahrňovaný do daňového základu jednotlivca pre daň z príjmu.

Okrem všeobecných atribútov môžeme podrobnejšie spomenúť, že Základný príjem vyplácaný deťom, resp. na dieťa (každé) by mal byť vyplácaný v prvom rade rodičom. V špecifických prípadoch však môže byť tento príjem alebo len jeho časť

presmerovaná na inštitúciu alebo zariadenie, ktoré dieťa navštevuje (škola, družina detský domov, atď...), a ktoré zabezpečuje jeho telesný a duševný rozvoj. Toto opatrenie umožní zabrániť, aby nezodpovední rodičia financovali svoju spotrebu z prídavkov, ktoré dostanú na deti.

Atribúty Základného príjmu pre deti

- nahrádza prídavky na dieťa,
- pre každé dieťa v rovnakej výške (možné ďalšie dávky v prípade handicapovaných detí),
- vyplácaný predovšetkým rodičom, resp. oprávneným osobám, avšak v prípade potreby presmerovaný (nefinancovať spotrebu rodičov zo ZP detí),
- vyplácaný kombinovaným spôsobom - hotovosť a predplatené služby (napr. formou stravy v škole, dopravy, základného ošatenia, školských pomôcok),
- zahrňovaný do daňového základu (ak by dieťa malo nejaký príjem - napr. pracujúci študenti...).

Základný príjem určený pre ľudí v produktívnom veku je vyplácaný konkrétnej oprávnenej osobe. Avšak v špecifických prípadoch je možné presmerovať tento príjem na účet zariadenia, ktoré poskytuje služby (napr. strava, nocľah v sociálnej ubytovni, atď...) a zabezpečuje prežitie konkrétneho človeka. Tým, ktorí sú zamestnaní, základný príjem je zasielaný na účet k ich mesačnej mzde. Nezamestnaným môže byť základný príjem zasielaný na účet resp. vyplatený v hotovosti.

Základný príjem pre ľudí v produktívnom veku

- pre každého dospelého človeka v rovnakej výške (možné ďalšie dávky v prípade handicapovaných ľudí),
- vyplácaný konkrétnemu človeku bezhotovostne / hotovostne,
- možnosť výplaty ZP kombinovaným spôsobom - hotovosť a predplatené služby (napr. strava, nocľah v sociálnej ubytovni, atď...),
- zahrňovaný do daňového základu,
- **Pracujúci/zamestnaní** - ZP je vyplácaný k ich súčasnej mzde/platu, zároveň je zdaňovaný sadzbou podľa výšky ich daňového pásma,
- **Nezamestnaní, čo chcú pracovať** - ZP je vyplácaný k ich dávke v nezamestnanosti, resp. k ich mzde za prácu v tzv. sociálnom podniku zriadeným obcou, štátom atď..., zároveň je zdaňovaný sadzbou podľa výšky ich daňového pásma,
- **Nezamestnaní, čo nechcú pracovať** - ak nemajú nárok na dávku v nezamestnanosti, dostanú len ZP.

Zavedenie základného príjmu asi najviac ocenia ľudia v postproduktívnom veku. K ich starobnému dôchodku, ktorý je vyplácaný zo Sociálnej poisťovne, pribudne základný príjem. Ak náhodou niekto popri poberaní starobného dôchodku ešte aj pracuje, ani to mu nebráni v poberaní základného príjmu.

ZP pre ľudí v postproduktívnom veku:

- tým, čo spĺňajú podmienky Sociálnej poisťovne pre starobný dôchodok - ZP je vyplácaný k ich súčasnému starobnému dôchodku,
- tým, čo nespĺňajú podmienky Sociálnej poisťovne pre starobný dôchodok:
 - ZP je ich jediný príjem, alebo
 - ZP + iná výška minimálneho dôchodku (výpočet dôchodku podľa skutočne odpracovaných rokov a príspevkov do systému),
- je zdaňovaný sadzbou podľa výšky ich daňového pásma, ak dôchodca popri dôchodku je naďalej zamestnaný a dostáva mzdu,
- možné ďalšie dávky v prípade handicapovaných ľudí,
- v prechodnom období kombinácia ZP a minimálneho dôchodku,

Kde na to vziať?

Takto navrhnutá zmena v systéme sociálneho zabezpečenia si bude vyžadovať zmenu na príjmovej aj výdavkovej strane rozpočtu. Zvýšenie príjmov potrebných na pokrytie celej sumy základného príjmu by malo byť zabezpečené súborom opatrení a zmien, s ktorými tento koncept implicitne počíta. Ide predovšetkým o lepší výber daní zavedením podobných efektívnych nástrojov ako napr. kontrolný výkaz DPH. Ďalším opatrením by malo byť progresívne zdaňovanie príjmov tak, aby výška a nastavenie jednotlivých príjmových hladín a daňového zaťaženia postihla najbohatších ale motivovala nízkopríjmové skupiny a strednú vrstvu. Existujú aj ďalšie opatrenia, ktoré by dokázali pomôcť pri napĺňaní rozpočtu, avšak ich uplatnenie je závislé od politickej vôle zákonodarcov. Zdaňovanie bohatstva a zdaňovanie nehnuteľností sú len dvomi z nich. Je niekedy až zarážajúce, že po viac ako štyridsiatich rokoch totalitného režimu sa v priebehu niekoľkých rokov vynorili skupiny jednotlivcov, ktoré dokázali nahonobiť extrémny majetok, že sa na Slovensku vytvára skupina novodobých zemepánov, ktorí sústredujú do svojich rúk jeden zo základných výrobných faktorov - pôdu bez toho, aby ju využívali na poľnohospodársku produkciu. Vôľa presadiť tieto opatrenia v praxi je v súčasnosti značne obmedzená a bude si vyžadovať väčší spoločenský tlak.

Z pohľadu výdavkov zavedenie základného príjmu bude šeriť sumu všetkých dávok, ktoré budú ním nahradené. Ide predovšetkým o prídavky na deti, dávky v hmotnej núdzi a dorovnávacie dávky.

Ďalšie opatrenia

Princíp základného príjmu počíta s tým, že každý človek, ak nemá zdravotný alebo iný závažný spoločenský handicap, si môže a dokáže zlepšiť svoju životnú úroveň prácou. V tomto ohľade má byť štát nápomocný a tým, čo chcú pracovať a nedarí sa im nájsť vhodné zamestnanie, má ponúknuť pracovné miesto v tzv. podnikoch sociálneho typu, ktoré budú v gescii štátu, samosprávnych celkov alebo jednotlivých samospráv. Tieto podniky budú slúžiť na to, aby každý, kto chce pracovať, mohol pracovať a bol motivovaný pracovať. Môžu byť zamerané na sezónne práce v poľnohospodárstve, lesníctve alebo podľa potrieb miest a obcí. Práca v týchto podnikoch bude odmeňovaná podľa náročnosti a stupňa zapojenia. Motívom zamestnanca pracovať v takomto podniku by malo byť to, že k svojmu základnému príjmu bude dostávať mzdu. Tento druh práce bude vykonávať dovtedy, kým si pre seba nenájde vhodnejšie zamestnanie.

Ďalším opatrením, ako zmierniť sociálnu nerovnosť, aplikovateľným aj pri zavedení základného príjmu, je darovanie, tzv. asignácia časti zaplatenej dane z príjmu FO na účet rodičov, resp. blízkej osoby. V tomto prípade by k základnému príjmu rodiča bol pravidelne vyplácaný príspevok, podobne ako je to pri darovaní daní pre občianske združenia, nadácie, neziskové organizácie. Išlo by o akýsi **adresný príspevok k dôchodku**, ktorý by svojim rodičom zabezpečili ich vlastné deti, keď sa zamestnajú a platia dane z príjmu. Zároveň by to bola istá forma odmeny štátu rodičom, že vychovali deti, ktoré dnes nepoberajú sociálne dávky ale naopak, aktívne prispievajú svojimi daňami na financovanie celého hospodárskeho systému.

Na záver treba podotknúť, že filozofia základného príjmu sa týka všetkých vekových kategórií obyvateľstva. Ide o dlhodobý projekt, a aby sa dosiahol zamýšľaný efekt, bude potrebné zabezpečiť jeho kontinuitu nielen v horizonte viacerých volebných období ale niekoľkých generácií. Určite si bude vyžadovať úpravu ďalšej legislatívy, noriem a opatrení a na začiatku sa pravdepodobne vyskytnú viaceré problémy. No sme presvedčení, že tento koncept by mohol efektívne fungovať. Aj keď Základný príjem zrejme celkom nevyrieši problém príjmovej a sociálnej nerovnosti, určite ju pomôže zmierniť.

Roman Behúl: Sociálna a spoločenská nerovnosť v súčasnej informačnej spoločnosti

Cieľom môjho príspevku k téme rovnosti a nerovností je pokúsiť sa pozrieť sa na tento fenomén z pohľadu technických a technologických zmien vo svete, ktoré zaznamenávame najmä za obdobie posledných 20- 30 rokov a ktoré sa týkajú vplyvu rozvoja moderných informačných a komunikačných technológií a ich vplyv na spoločenské a usporiadanie spoločnosti. Pokúsme sa porovnať tento technický pokrok a jeho dopad na človeka s vplyvom, ktorý mal technický rozvoj od čias prvej priemyselnej revolúcie a pokúsme sa definovať aj hlavné korelácie týchto zmien a podnetov aj na vývoj spoločnosti, jej hodnôt a v konečnom dôsledku aj na to, do akej miery prinášajú tieto zmeny úžitok ľuďom a či a ak, tak ako prispievajú k zvýšeniu bohatstva ľudstva a ak áno, tak, do akej miery riešia stále bolestivú otázku nerovností, pokiaľ ide o dôstojný život každého člena danej spoločnosti.

Na začiatok je potrebné povedať, že každý dynamický a kvalitatívny posun dopredu, pokiaľ ide o nové objavy a vynálezy posilňuje vieru človeka najmä v seba samého, spoločnosť nadobúda presvedčenie v silu vedy a techniky, najmä, ak táto prináša doposiaľ nevídané možnosti rozvoja človeka, ktoré sa mu dostávajú možnosťou získať materiálne veci, ktoré mu technika predkladá - a to stále vo väčšom množstve a stále väčšiemu počtu obyvateľstva. Už Francúzska revolúcia bola spätá s týmto fenoménom aj keď tu išlo možno o obrátenie poradie predpokladov a následkov- jej vedeckí predstavitelia a súčasníci- encyklopedisti verili, že zmenou spoločenského poriadku, snahou zaviesť spravodlivosť štátnou mocou, sa vyrieši alebo aspoň zmierni nerovnosť širokých mas obyvateľstva. Koniec osemnásteho storočia, obdobie Francúzskej revolúcie bolo súčasne časom, kedy už na základe veľkých objavov bolo možné postupne naštartovať zavádzanie nových strojov, dopravných prostriedkov, čo malo vplyv na masové zvýšenie produkcie a jej stále väčšej dostupnosti obyvateľom, aspoň vtedy v priemyselne vyspelých krajinách,

ktoré boli hnacím motorom technického rozvoja (Anglicko, Francúzsko, Nemecko, postupne aj USA). Na druhej strane, obrovská masa tvorcov týchto hodnôt- najmä robotníci v týchto krajinách, sa len malou mierou ako spotrebitelia mali šancu podieľať sa na konzumácii vyrobených tovarov a ich životná úroveň stúpala len pomaly. Využitie pary na poháňanie strojov i lokomotív nazývame prvou priemyselnou revolúciou, teda, kedy človek v plnej miere musel nové zariadenia obsluhovať a prevažná časť ľudí, pokiaľ pracovala v priemysle, sa zaoberala práve pracou v tzv. primárnom sektore výroby. Postupne sa k tomu pridávalo využitie nových objavov a hlavne ich nasadenie v praxi- ďalším technickým fenoménom po pare bola elektrina. V 19. storočí sa aj vďaka pokroku v medicíne prudko zvýšila priemerná dĺžka života ľudí, ktorá bola dovtedy- a to aj vo vtedy vyspelých krajinách- relatívne nízka.

Obdobie prvej- a dá sa povedať aj druhej priemyselnej revolúcie (ktorá časovo zasahuje aj do začiatku 20. storočia) ale ešte stále prudko rozdeľovalo svet, pretože väčšina krajín (a tým aj masy ich obyvateľstva) k využívaniu tohto technického boomu nemala prístup- a ak áno, tak priepasť medzi zapojením ľudí do tvorby bohatstva a možnosťou jeho masového využívania (okrem elit v kolóniách, či krajín Ázie a Afriky, Južnej Ameriky) sa stávala stále viac priepastnejšou. Celý rad autorit- počnúc materialisticky orientovanými ekonómami, filozofmi a napokon aj revolucionármi až po učenie Cirkvi a Svätých Otcov (Rerum Novarum, Encyklika pápeža Leva XII, s podtitulom **O robotníckej otázke** vydaná [15. mája 1891](#)) sa snažili nájsť riešenie spravodlivejšieho sveta, a pochopili, že prvou prekážkou, ktorá bráni rozvoju spoločnosti, či už na ideáloch materializmu alebo kresťanstva, je nerovnaké rozdelenie národného bohatstva, ktoré nové technológie ako celok priniesli. Ďalšou, doteraz platnou skutočnosťou, ktorá rozdeľuje svet na bohatých a chudobných (globálne celosvetovo i v rámci jednej krajiny, či už je bohatá alebo chudobná) je rôzna možnosť prístupu ľudí k tomu, čím daná spoločnosť disponuje, inak povedané, mať materiálne prostriedky na to, aby si výsledky materiálnej produkcie mohli ako jednotlivci zaobstaráť, kúpiť si ich.

Táto schéma sa postupne začína meniť v spoločnosti, ktorú nazývame ako spoločnosť informačnú, či digitálnu, teda, spoločnosť, ktorá využíva technológie založené na schopnosti získavania doposiaľ nevídaného rozsahu údajov a informácií, ich spracovania a prenosu kdekoľvek, ako tomu hovoríme on-line, teda v reálnom čase. Do istej miery sa dá povedať, že sú to technológie, resp. využitie uchopenia nových materiálov (senzory, integrované mikroobvody, siete, stále vyššia schopnosť ukladania veľkého objemu dát na malej ploche), ktoré umožnili využívať techniku, skonštruovanú pôvodne na primárny účel komunikácie (napríklad telefonovanie, mobilný telefón) na tzv. inteligentné zariadenie („smart phone“), ktorý už je schopný spracovávať veľký objem dát (obrazom i textom) a prenášať ich ako informácie príjemcovi. Kapacitne doposiaľ nevídané výpočtové systémy (super počítače) už zápasia v súčasnosti s tým, či aj napriek svojej kapacite budú schopné ukladať a spracovávať veľké objemy dát (Big Data), ktoré produkujú už temer všetky oblasti našej činnosti a to nie sú len dáta ako výstupy vedeckej či inej práce ale dáta, ktoré úmyselne, či neúmyselne poskytuje každý z nás. Na rozdiel od predchádzajúcich výtvarných vedy a techniky tieto inovácie sa dostávajú aj do najchudobnejších krajín a pomaly už aj k naozaj menej majetným ľuďom. Dá sa povedať, že informatizácia a jeden z jej výsledkov- prepojenie sveta „on-line“ má za následok postupnú

globalizáciu sveta a svojim spôsobom otvára prístup k informáciám takým širokým masám ľudí, ako nikdy predtým- a to aj v tých najchudobnejších krajinách (samozrejme, pokiaľ majú Internet). Súčasnú „priemyselnú revolúciu“ označujeme aj pojmom Industry 4.0. (tento pojem pochádza z Nemecka), kde sa postupne, za základe vysielaných dát plne automatizuje výrobný proces tak, že tieto dáta sú už schopné plne riadiť stroje (roboty). Informatizácia a digitalizácia zasiahli už všetky oblasti produkcie (ale aj konzumu). Vďaka tomu sa nielen v bohatých krajinách (ale aj menej rozvinutých) zvýšil hospodársky rast, pokiaľ to neutlmili iné faktory (vojny, diktatúry a pod.).

Vráťme sa teraz k pôvodnej otázke, čo je vlastne v tejto informačnej spoločnosti bohatstvom, a ak hovoríme o jeho nerovnakom rozdelení- o čo tu ide? Otázka rovnosti sa v 21. storočí stáva otázkou prístupu k informáciám, nielen k všeobecným ale k doslova elitným. Jeden z názorov hlása, že pokrok (ale aj väčšia sociálna spravodlivosť) sa zabezpečí práve technickými elitami, a preto je potrebné financovať veľké nosné projekty výskumu tak, aby sa čo najskôr jeho výsledky dostali do priemyslu, v Európskej únii je v súčasnosti témou tzv. „*Digital single market*“, teda aj funkčného prepojenia národných trhov do miery, ktorú už nastolilo využívanie digitálnych technológií. Spoločnosť stále viac pociťuje nedostatok technicky vzdelaných ľudí v tejto oblasti a podporuje (aspoň v ekonomicky vyspelých krajinách) tých, ktorí sa rozhodnú pre štúdium prírodných vied, matematiky, informatiky a podobne, pretože dopyt po týchto kvalifikáciách stále rastie a nie je uspokojený.

Nech sa nám zdá táto perspektíva akokoľvek lákavá, aby nás mohla tešiť, je tu otázka, či informačná spoločnosť sama o sebe dokáže vyriešiť stále pretrvávajúce problémy nerovnakého prístupu k základnému bohatstvu tejto spoločnosti, ktorým sa stal prístup k informáciám, ktorý má väčšiu cenu ako zlato pred industriálnou revolúciou. Štatistiky ukazujú, že aj v samotnej Európskej únii je stále veľký počet, a to aj mladých ľudí, ktorí túto schopnosť nenadobudnú (z rôznych príčin) a nie sú schopní profitovať na bohatstve, pochádzajúcim z informácií. A nejde len o mladých ľudí, ale o všetkých tých, ktorí tiež z akýchkoľvek dôvodov vedome, či s ohľadom na svoje danosti (ale aj osobné zameranie a ciele ich života, iné ako diktuje informačná spoločnosť, možno aj duchovne inak orientované..) sa nebudú vedieť do tejto spoločnosti ako tvorcovia začleniť, a tým získať pre seba na základe (najmä technicky orientovaného) vzdelania a praxe aj prístup k peniazom a kapitálu, resp. intenzívne a do úmoru pracovať pre tých, ktorí ho majú. Vyčlenenie týchto elit je ešte markantnejšie v krajinách, ktoré síce ako celok nemusíme označiť za chudobné, ale sú to krajiny, kde sú veľké rozdiely medzi chudobou a bohatstvom, ktoré práve informačná spoločnosť ešte zvyšuje (napríklad Brazília, ale aj krajiny, ktoré na vrcholovej úrovni dokážu postaviť špičkové technológie, či už mierové alebo vojenské- Pakistan, India, Irán), a ktoré v rámci technických elit týmito odborníkmi tiež disponujú.

V našich podmienkach, kde sa benefit tvorí hlavne práve v oblastiach, ktoré sú tvorcami (tento sektor v našej ekonomike má najvyššie zárobky, pokiaľ v 90-tych rokoch to bolo bankovníctvo, teraz je to IKT) ale i užívateľmi informačných a komunikačných technológií, by sa snaha mala orientovať hlavne na investície do vzdelania a to takého, aby čo najmenší počet žiakov, počnúc základnou školou bol už z tejto spoločnosti vylúčený. Veľkou otázkou zostáva, aké miesto si v informačnej spoločnosti môžu nájsť ľudia, ktorí z rôznych dôvodov nevedia využiť príležitosti

študovať , potom celý život tvrdo na sebe pracovať, alebo pre ktorých tento model života v uptonáhľanej dobe (ktorá nesvätí nedeľu naozaj nie preto, že by ľudia ekonomicky počas nedieľ potrebovali pracovať..) ani nie je životným cieľom. Samozrejme, s ohľadom na rozsah som ani nemohol rozobrať komplexnejšie dopady informačnej spoločnosti na otázku nerovnosti medzi ľuďmi (ekonomickej, prameniacej čím ďalej tým viac z nerovnosti prístupu k informáciám a schopnostiam i potenciálu ich využiť..)- ale snažil som sa načrtnúť aspoň niektoré trendy, o ktorých môžeme diskutovať.

Aj tieto úvahy by nás mali inšpirovať k tomu, aby sme sa pokúsili sformulovať nový kresťansko-demokratický ekonomický koncept pre spoločnosť, v ktorej nie sú neprimerané majetkové rozdiely medzi občanmi, spoločenské vrstvy zvyšujú svoj ekonomický potenciál približne rovnako, v spoločnosti je zabezpečená práca pre každého, kto chce pracovať, a je eliminovaný neprimeraný vplyv finančných skupín a oligarchov. Lebo pokrok a šťastie v ponímaní kresťansko-democratickej vízie nespočíva v raste bohatstva ľudí či celých národov, alebo dokonca ľudstva. Kresťanská politická voľba vidí pokrok vo zvyšovaní dôstojnosti životných podmienok pre napĺňanie zmyslu a poslania života každého človeka. „Politika sa nesmie podriaďovať ekonómii, ktorá sa zas nemá podriaďovať technokratickému diktátu a paradigme výkonnosti. S ohľadom na všeobecné dobro dnes nevyhnutne potrebujeme, aby cestou dialógu politika a ekonómia rozhodne slúžili životu, zvlášť ľudskému životu.“ (František: Encyklika LAUDATO SI', odsek 189).

Otázka pokusu o riešenia rovnosti a nerovnosti sa dostávajú do popredia vtedy, keď stále väčšie skupiny obyvateľstva dostávajú príležitosť podieľať sa alebo aspoň vyjadrovať sa k riadeniu spoločnosti. Až do francúzskej revolúcie otázky sociálnej spravodlivosti boli v rukách vtedajších vládnucich elít s otázkou rovnosti a nerovnosti, nech tieto existovali akokoľvek priepastné, sa často považovali za prejav spoločnosti, ktorá by mala takto existovať. Väčšina pokusov riešiť otázky nerovností zdola skončila nezdarom, pretože tu poväčšine išlo o povstania proti vtedajšiemu, dá sa povedať, hierarchickému poriadku (svetskému i duchovnému), ktorý ich buď potlačil použitím sily, alebo sa jednoducho na ich stranu nepridal. Treba ale povedať, že sociálne pozadie aj tu hralo dôležitú úlohu, z dejín vieme, že na stranu viacerých povstaní sa pridali chudobní kňazi, po reformácii poväčšine protestantskí.

Jozef Dravecký: Aké by mali byť zmeny, ktoré by umožnili neponechať našu budúcnosť v rukách korupcie, brutality, absencie rovnosti?

Vedecko-technický pokrok a masová výroba spolu s globalizovaným trhom umožnili astronomické zisky výrobcov vecí masovej spotreby. Typickým príkladom môžu byť smartfóny. Je bežné, že cena kvalitného mobilu po roku od začiatku predaja klesne o 100 eur. Teda začiatková cena bola oproti reálnym nákladom vývoja, výroby a predaja nadsadená o 100 eur. Ak sa za ten rok predal čo len milión smartfónov toho modelu, vynieslo to výrobcom a predajcom spolu 100 miliónov eur. To je približne 10 tisíc priemerných ročných hrubých plátov na Slovensku alebo suma, ktorá by sa zozbierala, keby každý občan Slovenska vrátane dojčiat jednorazovo prispel viac ako 18 eurami.

Je pravda, že milión ľudí za ten rok získalo mobil, ktorý môže významne skvalitniť ich život, najmä schopnosť komunikovať a získavať informácie. Ale prečo bol každý z nich systémom kapitalistickej veľkovýroby a dotieravej reklamy okradnutý o 100 eur? Je možné, že tých 100 miliónov navyše sa použilo na nový vývoj, možno troška aj na dobročinnosť, ale väčšina tejto sumy šla na zvýšenie bohatstva najbohatších.

Aký je vzťah medzi materiálnym bohatstvom a dôstojným životom? Ak chýbajú základné materiálne životné potreby, život sa sotva dá nazvať dôstojným. Keď si niekto môže dovoliť u mobilného operátora kúpiť nový smartfón, zvýši tým kvalitu svojho života, ktorý však asi ani predtým nebol nedôstojný. Ale pri určitej úrovni materiálneho bohatstva, napríklad u majiteľov úspešných firiem či rozsiahlych nehnuteľností alebo u vrcholových manažérov, už ide iba o zvyšovanie luxusu.

Kapitalistické podnikanie a trhová ekonomika poskytujú účinnú motiváciu pre také správanie, ktoré generuje pokrok a zvyšovanie celkového bohatstva spoločnosti. Ale ako zdôraznil pápež František pri stretnutí so svetom práce v Mexiku 17.2.2016, mentalita ekonomickej užitočnosti ako princípu medziľudských vzťahov, presadzujúca čo najväčší zisk a okamžite, má za následok nielen stratu etického rozmeru podnikania, ale tiež sa zabúda, že najlepšia možná investícia je do ľudí a do rodín. Pápež ďalej pripomenul, že generovať znamená byť spoluvorcami s Bohom. Generovať alternatívy, obnovu a zmenu podľa Františka nie je ľahký projekt, ale „horšie je ponechať svoju budúcnosť v rukách korupcie, brutality a absencie rovnosti“.

Aké by teda mali byť zmeny, ktoré by umožnili neponechať našu budúcnosť v rukách korupcie, brutality, absencie rovnosti? Myslím si, že presne tie, ktoré by obmedzovali korupciu, potláčali barbarské správanie a vytvárali podmienky pre zmenšovanie nerovností. Na pôde Kreditu teda okrem iného považujeme, ako doplniť nasledujúcu tabuľku, ktorá vzišla z aktuálnych slov pápeža Františka.

Protikorupčné opatrenia:	Legislatívne zaviesť takú kontrolu majetku verejne činných osôb, aby prestalo byť zaujímavé ísť za funkciou kvôli obohateniu; ...
Opatrenia proti brutalite v medziľudských vzťahoch:	Eliminovať ukazovanie brutality v médiách; vyvodzovať rovnakú zodpovednosť za prečiny aj voči „vyvoleným“;
Opatrenia na znižovanie nerovnosti v bohatstve:	Poukazovať na prepojenia medzi politikmi a boháčmi, aby politici nemohli tak ľahko presadzovať zákony, ktorých hlavným dôsledkom je obohatenie najbohatších; umožniť bohatým firmám čiastočne plniť daňové povinnosti investovaním do školstva a vedy;

Jozef Bača: Vráťme ľuďom ich peniaze! (Môžu peniaze ako nástroj pomôcť ľuďom zmenšiť nezaslúženú nerovnosť?)

Peniaze sú ľudský vynález, ktorý v hospodárskom živote ľudskej spoločnosti plní určité funkcie. Sú pre človeka, ako spoločenského tvora, konkrétnym spôsobom užitočné.

Jestvuje viacero možných definícií peňazí. Stručná a praktická je tá, ktorá hovorí, že peniaze sú všeobecný ekvivalent. Iná, tiež praktická a stručná hovorí, že peniaze plnia funkciu platenia, oceňovania a uskladňovania hodnoty. A potom existujú mnohé ďalšie definície, ktoré viac alebo menej rozpisujú funkcie peňazí v rôznych konkrétnych prípadoch ich použitia.

Dôležité je mať STÁLE na pamäti, že peniaze slúžia človeku, sú pre neho - sú pre nás všetkých - užitočné. Peniaze teda nie sú vo svojej podstate zlé. Peniaze sú vo svojej podstate užitočný nástroj s OPTIMISTICKOU POZITÍVNOU PERSPEKTÍVOU.

Avšak podobne ako iné ľudské vynálezy, aj peniaze sú v ľudských rukách prostriedkom exteriorizácie interiorizovaných vplyvov a následných procesov a to v celom ich identifikovateľnom spektre: počínajúc pozitívnymi zámermi spôsobenými pozitívnymi dopadmi, cez pozitívnymi zámermi spôsobené negatívne dopady, až po negatívne dopady spôsobené negatívnymi zámermi. Pozitívne dopady spôsobené negatívnymi zámermi zatiaľ neboli v peňažníctve spozorované, aj keď možnosť ich existencie teoreticky existuje.

Peniaze sa v tomto ohľade správajú rovnako ako nákladné auto, na ktorom možno užitočne odviezť tovar, alebo ním možno zabiť ľudí v dave zabávajúcom sa na vianočných trhoch na námestí v centre mesta. No ak sa stane pri bežnej dopravnej premávke dopravná nehoda, ktorá nie je spôsobená zlým úmyslom, ale je dôsledkom nešťastnej zhody okolností, jej dôsledky môžu byť obdobne nepriaznivé.

Teroristické útoky automobilmi spôsobia určitý počet úmrtí za rok. Avšak minimálne rovnako nepriaznivé sú v súčasnosti vo svojich dopadoch tzv. bežné dopravné nehody, ktoré vznikajú preto, lebo bežní profesionálni i neprofesionálni vodiči nezvládnu riadenie svojho automobilu.

Jedným z významných spôsobov, ako znížiť počet obetí dopravných nehôd, je zlepšovanie vedomostí, zručností a návykov vodičov v cestnej premávke. Tým sa zníži celkový počet nezaslúžených úmrtí, zranení, životných traum a škôd.

Prípad peňazí je obdobný. Peniaze človek s OPTIMISTIVKOU POZITÍVNOU PERSPEKTÍVOU potrebuje za účelom dosahovania úžitku správne ovládať zo svojej strany a zároveň sa potrebuje chrániť pred neúmyselnými a úmyselnými poškodeniami zo strany ostatných ľudí.

V ochrane proti úmyselnému a neúmyselnému poškodeniu zo strany druhých ľudí hrá podstatnú úlohu štát prostredníctvom ústrednej banky a orgánov dohľadu nad peňažníctvom.

No nemenej dôležitou stránkou je aj všeobecná príprava občanov, nakladajúcich so svojimi hospodárskymi prostriedkami v peňažnej forme. Tu ide o obdobu zabezpečovania kvalitnej prípravy vodičov na ich prax. Použijem túto paralelu ako ilustráciu: Príprava a zdokonaľovanie vodičov sa skladá z teoretického získavania vedomostí v autoškole, zo získavania praktických zručností a návykov v autoškole na tréningoch, zo získavania praktických zručností a návykov v rámci jazd v reálnej cestnej premávke vo vozidle autoškoly s dohľadujúcim inštruktorom, no a následne z praktického prehlbovania svojich zručností a návykov vlastným samostatným jazdením v reálnom živote.

Podobne je možné občanov pripravovať v rámci vzdelávacieho systému na správne nakladanie so svojimi peniazmi. Osobitnou oblasťou tomuto venovanou je finančná gramotnosť, ktorú možno rozvíjať na všetkých stupňoch a druhoch škôl i v následnom celoživotnom vzdelávaní.

Keď človek opustí vzdelávací systém, je jeho finančná gramotnosť ďalej upevňovaná, prehlbovaná a rozvíjaná v závislosti od rozsahu jeho praktického styku s finančným systémom.

Výnimočnou príležitosťou pre prehlbovanie a rozvíjanie finančnej gramotnosti u širokých vrstiev populácie je uplatnenie systému ľudového družstevného bankovníctva.

Tento systém je absolútne prelomovým a výnimočným nástrojom pre dosiahnutie praktického životného finančného sebauvedomenia sa a dotyku s peňažným a kapitálovým trhom pre široké vrstvy obyvateľov.

Základnými prvkami a vlastnosťami ľudového družstevného bankovníctva v zmysle definovanom autorom príspevku, na základe jeho teoretického poznania a praktických skúseností, sú:

- 1) systém existuje na základe osobitného zákona,
- 2) systém je tvorený jednotlivými ľudovými družstevnými bankami (ĽDB),
- 3) jednotlivé ĽDB vedú platobný styk prostredníctvom svojich účtov, ktoré im povinne a bezplatne vedie Národná banka Slovenska,
- 4) jednotlivá ĽDB sa riadi stanovami prísne nasledujúcimi zákonom určené vzorové stanovy,
- 5) jednotlivá ĽDB má maximálny počet 30 členov, pričom z tohto pravidla neexistuje výnimka, pričom tento počet zabezpečuje priblíženie finančných procesov každému z členov a poznanie sa členov navzájom,
- 6) členmi ĽDB sa stávajú plnoletí svojprávní ľudia na základe vloženia peňažného vkladu,
- 7) ĽDB vedie pre svojich členov bankové účty, pričom tieto účty sú technicky podúčtami účtu vedeného ĽDBankou u NBS a každý člen má právo riadne nakladať so svojím účtom i priamo na príslušných pracoviskách, ako aj prostredníctvom moderných foriem prístupu (elektronické bankovníctvo, a pod.); NBS svojou úlohou plní nielen svoje makroekonomické poslanie, ale aj poslanie v oblasti spoločensko-edukačnej zodpovednosti vedúcej národohospodárskej inštitúcie štátu,
- 8) zo zhromaždených peňažných prostriedkov poskytuje ĽDB úvery, pričom s poskytnutím úveru musí súhlasiť aspoň 5/6-ín všetkých členov ĽDB,
- 9) rovnako aspoň 5/6-ín všetkých členov ĽDB musí súhlasiť s akýmkoľvek nakladaním s majetkom, prijímaním záväzkov a pod. zo strany ĽDB,
- 10) jednotlivé ĽDB majú o.i. svojho predsedu a podpredsedov, ktorí konajú/zastupujú vždy vo dvojici svoju ĽDB a to výhradne vo veciach v zmysle zákona, stanov ĽDB a vo veciach výslovne schválených aspoň 5/6-inami všetkých členov ĽDB, pričom ak takéto schválenie bolo v zmysle právnych noriem vyžadované a nebolo vopred uskutočnené, je konanie štatutárov od počiatku neplatné,
- 11) jednotlivé ĽDB majú svoje kontrolné orgány, pričom okrem nich má právo kontroly i NBS, resp. orgány dohľadu nad peňažníctvom,
- 12) na peňažné prostriedky sa vzťahuje systém poistenia vkladov.

Peniaze sú často používané na vyjadrenie majetkový rozdielov a na vyjadrenie sociálneho postavenia ľudí.

Zabezpečovanie dôstojného života a odstraňovanie nezaslúženej nerovnosti vo svete je povinnosťou lídrov v ľudskej spoločnosti a to i tých politických a ekonomických.

Zavedením systému ĽDB sa umožní ľuďom pochopiť kapitálovú funkciu peňazí, ich systémový význam pre dosahovanie dôstojného života: že peniaze nie sú len prostriedkom platby na zakúpenie dovolenky, módnych šiat alebo spotrebnej elektroniky, ale zároveň sú aj prostriedkom tvorby kapitálového pokladu, ktorý môže

priniesť budúce príjmy a ktorý môže prostredníctvom miestnych kapitálových investícií rozvíjať miestne hospodárstvo doslova v každom meste, v každej obci, ponechávajúc zisk z peňažníctva v regiónoch.

Ešte raz využijem prirovnanie: systém ĽDB predstavuje v peňažníctve to, čo v našom prírodnom hospodárstve predstavuje systém malých priehradok a zdrží na drobných a malých vodných tokoch: zabraňujú nárazovým odtokom vody z územia po dažďoch, udržiujú zásoby vody v pôde a zabraňujú jej vysúšaniu a celkovo zlepšujú mikroklimatické a regionálne klimatické podmienky lokality a v konečnom dôsledku zabraňujú tomu, aby si vodotvorné regióny museli vodu nakupovať odtiaľ, kam voda ich nečinnosťou odtečie.

Podobne systém ĽDB umožňuje udržiavať peniaze v regiónoch a za primeranú úrokovú cenu a zabraňuje tomu, aby regióny, ktoré si najskôr uložia peniaze do cudzích bánk, si ich potom museli späť požičiavať za drahé poplatky a úroky, pričom zisky z peňažníctva odtekajú do cudziny.

Systém Ľudového družstevného bankovníctva je teda unikátnym spoločensko-ekonomickým nástrojom, ktorým môžu lídri podporiť znižovanie nezaslúženej nerovnosti a dosahovanie dôstojnejšieho života pre každého človeka v každom slovenskom regióne, v každom meste, v každej obci.

Ernest Géze: Trh ako prostriedok pre slobodnú výmenu tovarov a služieb

Jediným zdrojom bohatstva je práca. To, že pracujúci tvorcovia hodnôt sú často krátko chudobní, je spôsobené nespravodlivým prerozdelením hodnôt, ktoré svojou prácou vytvorili. Najspravodlivejším spôsobom, ako výsledky práce rozdeliť, je slobodný a nedeformovaný trh. Podľa Adama Smitha a ďalších predstaviteľov klasickej školy a neoklasickej školy ekonómie, sú práve slobodné trhy miestom na výmenu tovarov a služieb. Toto je primárna funkcia trhov. Výmena tovarov a služieb je nevyhnutná pre rozvoj ekonomiky a bola hnacím motorom rozvoja všetkých vyspelých civilizácií už od staroveku. V súčasnosti, slobodný a správne regulovaný trh je najvýkonnejším spôsobom tvorby národného bohatstva a uspokojovania potrieb všetkých občanov štátu.

Výkonné trhové hospodárstvo vyžaduje spravodlivé prostredie, s jasnými a vymožiteľnými pravidlami. Nedodržovanie pravidiel trh deformuje a znefunkčuje. Na to, aby trh fungoval, musia existovať tieto tri ekonomické subjekty:

1. výrobcovia a poskytovatelia služieb
2. spotrebiteľia
3. štát, ako tvorca pravidiel a garant spravodlivého prostredia

Bez spotrebiteľov niet ani výrobcov. Na to, aby existovala výroba musí existovať dopyt, teda konzumácia. Dobre nastavený daňový systém, teda taký, ktorý tvorcov hodnôt nedemotivuje, zabezpečuje, že vedľajším produktom trhovej výmeny môžu

byť aj ďalšie benefity pre spoločnosť, ako napr. bezplatná zdravotná starostlivosť, dôchodkový systém, kultúra, bezpečnosť, obrana, humanitárna pomoc rozvojovým krajinám, kozmický výskum atď.

Štát má vytvárať pre trh prostredie a určovať pravidlá. Čím sú pravidlá trhovej ekonomiky kvalitnejšie a čím viac je štát schopný kontrolovať ich plnenie, tým je trh výkonnejší a tým viac slúži širokým masám obyvateľstva. Úlohou štátu je teda vytvoriť kvalitné podnikateľské prostredie s vysokou vymožitelnosťou práva, jasnými a jednoduchými pravidlami a daňovými zákonmi. Bez fungujúcej justície je trh nevykonný, až nefunkčný. Tiež je dôležitá infraštruktúra a kvalita pracovnej sily. Úlohou štátu je preto zabezpečiť aj kvalitné vzdelávanie obyvateľstva bez výnimky a účinnú rodinnú politiku. Predovšetkým však zabezpečiť spravodlivosť, bezpečnosť a slobodu. Čím sú pravidlá jednoduchšie a vymožitelnosť práva lepšia, tým je trh výkonnejší a spoločnosť prosperujúcejšia.

Bohaté štáty a regióny sú bohaté preto, že je v nich spravodlivé prostredie a dobre nastavené pravidlá. V chudobných to je naopak. Vládne tam korupcia a klientelizmus. O ekonomických veciach tam rozhodujú oligarchovia, prostredníctvom svojich politikov, a sudcov tak, aby boli pre nich výhodné. Krajiny s najdeformovanejším trhom sú Severná Kórea, Kuba.

Existuje všeobecne rozšírený názor, že chudobu spôsobujú bohatí ľudia. Nie je to celkom tak. Chudobu nespôsobujú tí, ktorí zbohatli poctivou prácou, vynaliezavosťou a organizačnými schopnosťami, a ktorí svoju prácu riadne zdanili. Títo práve prispievajú svojimi hodnotami, ktoré vytvorili a daňami, ktoré poctivo zaplatili, do štátneho rozpočtu. Chudobu spôsobujú tí bohatí ľudia, ktorí zo štátneho rozpočtu berú cez korupciu a klientelizmus.

Žiaľ chyby v regulácii sa stávajú aj v takých osvedčených trhových ekonomikách, ako USA. V devädesiatych rokoch dvadsiateho storočia vláda prezidenta Billa Clintona presadila veľmi nešťastný zásah do finančného trhu. Prinútila banky, aby poskytovali hypotekárne úvery aj ľuďom, ktorí tieto úvery neboli schopní splatiť. Banky boli finančne motivované k tomu, aby poskytovali čo najviac úverov a nie k tomu, aby dosahovali zisk z vrátených úverov a poplatkov tak, ako to robili doteraz. Cieľom tohto nešťastného štátneho zásahu do trhovej ekonomiky bolo umožniť formou lacných a dostupných úverov zabezpečenie bývania pre široké a nesolventné masy obyvateľstva. Spočiatku to fungovalo, ale postupne začali ceny nehnuteľností prudko rásť, pretože banky boli ochotné poskytnúť hypotéku na akúkoľvek drahú nehnuteľnosť. Neschopnosť splácať úver si klienti riešili ďalšími úvermi. Ekonómom bolo jasné, že tento stav je neprirodzený a preto trvalo neutržateľný. Zo strany politikov, zákonodarcov však nebola vykonaná žiadna náprava. Dokonca táto trhová anomália sa rozšírila aj do Európy, najmä do Španielska a Írska. Prišlo to až tak ďaleko, že finančné domy v USA s mnohoročnou tradíciou sa úplne zrútili a štát musel peniazmi daňových poplatníkov situáciu sanovať.

Vznikli aj politické škody. Socialisti vysvetľujú vznik tejto finančnej krízy, nedostatočnou reguláciou finančných trhov a chamtivosťou finančníkov, pričom táto situácia vznikla práve naopak, neodborným a zlým zásahom do chodu bankového sektora zo strany štátu a teda politikov. Socialisti v Európe chcú preto presadiť dôkladnejšiu reguláciu a kontrolu bánk, pričom by stačilo len to, aby neodborne nezasahovali do činnosti bánk a finančných trhov. Je to, ako keby rozhodca

futbalového zápasu svojimi rozhodnutiami pomáhal raz jednému, inokedy zas druhému mužstvu.

Úlohou štátu je tiež nastaviť daňové pravidlá a pravidlá zamestnávania. Ak totiž daňové zaťaženie štát neúmerne zvýši, podnikatelia budú hľadať spôsoby, ako dane nezaplatiť a najviac to poškodí práve poctivých podnikateľov, ktorí dane platiť chcú. Jedná sa najmä o priame dane, teda dane zo zisku, čiže z práce. Ekonomiku veľmi poškodzuje daň z usilovnosti, nazývanou progresívne zdanenie práce. Peniaze, ktoré by podnikatelia použili na rozvoj svojho podnikania, poskytnú štátu, ktorý ich následne premrhá. Politici totiž, ktorí štát riadia sa k takto zhromaždeným peniazom správajú oveľa nezodpovednejšie, ako podnikateľ, ktorý ich svojou prácou a podnikavosťou zarobil. Zlodejov, ktorý žijú z korupcie sa toto opatrenia nedotkne, pretože tí dane z lúpeže aj tak neplatia. Preto progresívnu daň vítajú. V konečnom dôsledku sa pri progresívnom zdaňovaní vyberie peňazí menej a politici túto svoju neschopnosť vyberať dane, kamuflujú pôžičkami. Ekonomovia tvrdia, že najviac daní sa vyberie pri 15% zdanení práce. Ako však zabrániť neúmernému zadlžovaniu štátu politikmi? Určitým riešením by bola hmotná zainteresovanosť politikov, ktorí štát riadia na miere zadlženosti štátu. Napr. čím viac by politici štát zadlžovali, tým by dostávali menšiu výplatu a pod.

Podobne je to aj s pravidlami zamestnávania. Ak sťažíme zamestnávanie ľudí tým, že na plecia zamestnávateľov naložíme bremeno v podobe neúmerne veľkých práv zamestnancov oproti zamestnávateľov, tak budú zamestnávať pracovníkov len v najnevyhnutnejších prípadoch a budú sa snažiť obísť zamestnávanie cez iné formy hospodárskeho styku. Na jednej strane zvyšovanie práv zamestnancov na úkor zamestnávateľov ekonomický rast brzdia, na druhej strane zas pre zamestnancov vytvárajú istotu pre ich súkromný a rodinný život. Preto tieto pravidlá je potrebné nastaviť veľmi citlivo. Neúmerne veľké práva zamestnancov tak spôsobujú vysokú nezamestnanosť a čiernu prácu. Zamestnanosť štát potom musí riešiť umelo rôznymi finančnými stimulmi pre zamestnávateľov, ktoré zas ochudobňujú štátny rozpočet a deformujú podnikateľské prostredie. Na Slovensku je to momentálne cca 1,5 mld. ročne.

Ak spolu susedia štáty s voľným pohybom pracovných síl a kapitálu, tak firmy presunú svoje kapacity do štátov, v ktorých je daňové zaťaženie menšie a zamestnávanie pracovníkov liberálnejšie. To spôsobí ďalší odliv kapitálu z krajiny a zvýšenie počtu nezamestnaných, ktorí zostanú závislí na sociálnej podpore štátu, teda na daňových a sociálnych poplatníkoch, ktorí ešte pracujú. Logickou otázkou je, prečo to teda štáty robia? Prečo si zvyšujú dane a sťažujú zamestnávanie svojich obyvateľov? Prečo politici, hlavne socialisti tvrdia, že chcú hospodárstvo zrýchľovať, ale v skutočnosti namiesto na plyn, šliapu na brzdu? Je to pre to, že sa spoliehajú na neinformovanosť svojich voličov. Preto sú socialistické vlády, hoci ekonomiku brzdia, vo svojich krajinách politicky úspešné.

Okrem toho vzniká nový fenomén, konkurencia štátov, v ekonomickom raste. Zdá sa, že táto konkurencia bude v budúcnosti čoraz neúprosnejšia a úspešnými budú tie štáty, ktorých voliči budú informovanejší a ktorých politici sa budú správať zodpovednejšie. Neinformovaných voličov totiž dokážu socialistickí politici presvedčiť, že keď zvyšujú dane a odvody daňovým poplatníkom a zvyšujú práva zamestnancom, tak sledujú ich záujmy. Zamestnaných voličov je totiž viac, ako nezamestnaných voličov. Tak isto voličov, ktorí pracujú v sekundárnej sfére a ktorí sú

závislí na daniach, ktoré zaplatia daňoví poplatníci z prvotnej výrobnjej sféry je viac, ako samotných daňových poplatníkov v prvotnej výrobnjej sfére. Takýto neinformovaní voliči si ale neuvedomujú, že v konečnom dôsledku si pília konár, na ktorom sedia.

Peter Novoveský: Dôstojný život vo svete nezaslúžených nerovností.

Vo svojom príspevku k výskumnému projektu „Budúcnosť kresťansko-demokratickej politiky“ pod názvom „Desať poznámok k budúcnosti kresťansko-demokratickej politiky“ mimo iného píšem aj nasledovné:

„Privatizáciu, t.j. tzv. prevod vlastníctva majetku všetkých občanov do súkromných rúk sa nepodarilo uskutočniť spravodlivo, v súlade s princípom rovnosti a hlavne kresťanskej spravodlivosti. V dôsledku čoho vznikla neoprávnená a nezaslúžená majetková nerovnosť medzi občanmi našej spoločnosti. Preto prvoradou úlohou občianskej politickej konzervatívnej a kresťanskej strany je usilovať sa napraviť túto obrovskú nespravodlivosť napr. prijatím zákona o pôvode majetku a hlavne trvale dbať o kontrolu a reguláciu pokračujúcej koncentrácie majetku v rukách jednotlivcov - miliardárov - oligarchov. Nesmieme pripustiť, aby koncentrácia hlavne nelegálne získaného majetku, v rukách niekoľkých jednotlivcov ohrozovalo demokratický vývoj, vládu občanov a hlavne občianske slobody. Zdravý vývoj našej spoločnosti je stále viac ohrozovaný tiež konzumom a chamtivosťou po sústreďovaní majetku v rukách ľudí, ktorí nemajú morálne predpoklady používať bohatstvo k všeobecnému dobru. Preto politický program občianskej konzervatívnej a kresťanskej politickej strany musí obsahovať cesty a hlavne prostriedky, ako tmiť tieto neželané túžby a presadiť do regulácie a kontroly koncentrácie majetku pravidlá slušnosti, morálky a spravodlivosti“

V minulosti kritizovala, mimo iných, aj Svetová konfederácia práce (WCL), ale aj Medzinárodná organizácia práce (ILO) so sídlom v Ženeve tú skutočnosť, že

povestné nožnice sa čoraz viac otvárajú, na čo najviac doplácajú robotníci a zamestnanci, pričom vzniká úzka skupina nespravodlivo bohatých ľudí. Toto potvrdilo aj ostatné zasadnutie Svetového ekonomického fóra v Davose.

Jedným z výsledkov nespravodlivo rozdeľovaného zisku aj na Slovensku je to, že robotníci a zamestnanci dostávajú nízke mzdy a zároveň strácajú aj tie najposledne sociálne istoty. Ale na druhej strane, väčšina ich zamestnávateľov neprímerane a nespravodlivo bohatne. Hovoríme, že dochádza k tzv. oligarchizácii spoločnosti. Tento fenomén nie je však typický len pre Slovensko, ale trpí ním prakticky celá časť poskomunistickej Európy.

Je verejne známe, že v rámci súčasnej EÚ naši robotníci a zamestnanci zarábajú až štyrikrát menej ako ich kolegovia z pôvodnej európskej pätnástky, hoci vykonávajú rovnakú prácu v rovnakej kvalite. Môžem poukázať na konkrétnu svoju skúsenosť zo závodu PSA v Trnave, kde napríklad zamestnanci montáže pri páse zarábajú zhruba netto 650 až 700 Eur, pričom ich kolegovia na tej istej pozícii vo Francúzsku zarábajú až štyrikrát viac. Vidíme teda, že tu dochádza na jednej strane k obrovským ziskom zahraničného investora, ale na druhej strane k obrovskému ožobračovaniu našich robotníkov a zamestnancov. Ináč tiež povedané, že dochádza k nezaslúženej nerovnosti v rozdeľovaní zisku.

Iný príklad je z domáceho ekonomického prostredia. Je to prípad, tak v poslednej dobe kritizovaného, Váhostavu oligarchu Širokého, ktorý stavia prevažnú časť autostrádnej spojnice Bratislavy s Košicami. Z verejných informácií vieme, že stavba jedného kilometra autostrády nás stojí zhruba 15 miliónov eur, čo je podstatne vyššia suma, za ktorú stavajú autostrádu trebárs v susednom Rakúsku. Lenže pritom vieme, že mzdy našich robotníkov a zamestnancov na našich autostrádach sú niekoľkokrát nižšie, ako robotníkov v Rakúsku. Toto jasne naznačuje, že dochádza k obrovským rozdielom v ziskoch „oligarchov“, v tomto prípade majiteľa Váhostavu Širokého a platoch robotníkov a zamestnancov na našich autostrádach. Môžeme tiež povedať, že dochádza k nezaslúženej nerovnosti v delení zisku, čím sa len tie povestné nožnice viac a viac rozťahujú.

Kde je príčina vzniku týchto nezaslúžených nerovností?

V prvom rade je to 40 rokov komunistického režimu, kedy dochádzalo k „znásilneniu“ morálky a slušnosti vulgárnym komunizmom. Verejne známa zásada tej doby bolo: „Kto nekradne okráda svoju rodinu“. To sa po Novembri pretavilo do našej nelichotivej skutočnosti, kedy vo veľkom dochádza postupne k väčším a väčším sociálnym nerovnostiam. Spôsobené je to častým bezcharakterným okrádaním robotníkov a zamestnancov mnohými tzv. novodobými privatizérmi-oligarchami.

Ďalšou príčinou tohto stavu sú jestvujúce väčšinové odbory. Ak chceme, aby naša spoločnosť bola sociálne spravodlivá, aby nedochádzalo k nezaslúženým nerovnostiam, tak ku tomu musia prispieť aj odbory. Tie vo fungujúcej demokracii majú z tohto pohľadu nezastupiteľné miesto. Oni prostredníctvom kolektívneho vyjednávania, a aj pri uzatváraní kolektívnych zmlúv na všetkých úrovniach, môžu

ovplyvniť rast miezd väčšiny občanov Slovenska. Lenže, na Slovensku neprešli odbory po roku 1989 transformačným procesom, kedy by sa bývalé odbory spred Novembra 89 pretransformovali na moderné európske odbory, aké fungujú v krajinách západnej Európy. Tie naše odbory mnohokrát fungujú na podnikoch tak, že sme svedkami, ako bolo nedávno medializované, že ich zamestnávateľi značne finančne podporujú, ako tomu bolo napríklad v závode KIA v Tepličke pri Žiline, kedy odbory dostali finančný dar vyše stotisíc eur. A podobne to bolo aj v závode Samsung. Tak sa potom nemôžeme čudovať, aké majú potom takéto odbory výsledky, hlavne v mzdových vyjednávaniach.

Ako má prispieť kresťanská politická strana k zlepšeniu sociálneho postavenia robotníkov a zamestnancov, aby nedochádzalo k narastaniu nezaslúžených nerovností?

Je jasné, že politici, politické strany a aj samotná vláda nemá možnosť priamo ovplyvňovať v trhovom hospodárstve mzdovú politiku súkromného sektora. Ale vláda, politici, politické strany, môžu svojou dobrou sociálno-ekonomickou politikou vytvárať priaznivé podnikateľské prostredie, ktoré bude napomáhať k lepšiemu ekonomickému výsledku hospodárenia, a tým aj ku zvyšovaniu miezd. A v prípade kresťanskej politickej strany by to malo byť vytváranie sociálno-trhového prostredia. Tak, ako to zafinoval Helmut Kohl, bývalý nemecký kancelár a predseda CDU vo svojom prejave k 50. výročiu založenia CDU vo februári 1994, kedy povedal, že kresťanskí demokrati obohatili sociálno-trhové hospodárstvo o novú dimenziu. Behom desaťročí vládnutia kresťanských demokratov v Nemecku dovedli toto až skoro k absolútnej dokonalosti.

Ďalšou aktivitou kresťanskej politickej strany by malo byť to, aby aj pomocou legislatívnych úprav navodili taký stav fungovania odborov, ako je to vo väčšine štátov pôvodnej Európskej únie. Teda, aby odbory fungovali mimo podnik a v podniku by boli len zamestnanecké rady. Tým by sa predišlo aj takým skutkom, aké som spomenul v KIA a Samsungu. Tak by sa predišlo možnosti korumpovať odbory, čo by určite napomohlo zvýšeniu úrovne sociálneho dialógu s konečným efektom podstatne vyšších miezd, ako tomu bolo doteraz.

V neposlednom rade, kresťanská politická strana má pre svoju činnosť v rukách obrovskú zbraň. Tou zbraňou je Sociálne učenie cirkvi. To sú tie pápežské sociálne encykliky, počnúc prvou od Leva XIII. Rerum novarum z roku 1891 až po tú ostatnú od Jána Pavla II. Centesimus annus z roku 1991. Z tohto učenia sa dozvieme o spravodlivej mzde, o oprávnenosti štrajku, ale aj o mnohých iných oblastiach spojených so sociálnou sférou. Preto by malo byť Sociálne učenie cirkvi istým vodítkom pre kresťanských politikov, pre kresťanské politické strany, pri riešení sociálnych problémov aj súčasnej doby. Tým by nedochádzalo k takým skutočnostiam, aké prežívame teraz v čoraz väčšej miere na Slovensku. Tým by sa malo umenšovať bohatnutie bohatých a chudobnenie chudobných, a zároveň by sa zmenšili nezaslúžené sociálne nerovnosti. A toto by malo byť cieľom našej kresťanskej politiky.

Roman Rajnivec: Egoizmus ako prvok solidarity

Ekonomická teória A. Smitha, popisujúca egoizmus, by nemala byť odsudzovaná, ale rozpracovaná tak, aby naplnila stanovené celospoločenské ciele. Špecifickejšie, tvorca najliberálnejšej ekonomickej vetvy chápal snahu jednotlivca, založenú na individuálnych cieľoch, ako motor ekonomického rastu. Inými slovami, ak podnikateľ chce zarobiť viac ako zarába, musí viac predávať, teda i zamestnávať. Svojou výlučne egoistickou potrebou mať viac peňazí dá prácu tomu, kto si prácu hľadá. Sledovaním tejto jednoduchej postupnosti sa nám podarilo dosiahnuť ekonomický rast. Ak premýšľame i na súčasnej úrovni spoločenského vývoja o druhu medziľudskej solidarity, môžeme sa rovnako o túto odsudzovanú charakterovú črtu oprieť.

Nemôžeme hovoriť o solidárnom spoločenstve, či solidárnom hospodárstve, ak nevenujeme pozornosť dôchodkovému zabezpečeniu. Súčasný dôchodkový systém by mal fungovať na báze solidarity, ktorá spočíva vo vyplácaní príspevkov väčšiny obyvateľstva pre menšinu poberajúcu dôchodok. Demografický vývoj spôsobuje, že takto nastavený dôchodkový systém nie je udržateľný. Odhliadnuc od

rastúceho deficitu dôchodkového systému, by malo byť spoločensky neakceptovateľným, ignorovať zabezpečenie v starobe pre tých, vďaka ktorým existujeme. Dnes žiaľ neexistuje politická vôľa presadzovať reformy, tá je zameraná len na čiastkové zmeny, medzi ktoré patria predlžovanie doby odchody do dôchodku, či úprava valorizácie v čase deflácie. Podstatou dôchodkového systému by ale mohla byť **spoločenská výnosnosť**. Nemýľme si ju však s výnosnosťou, ktorú poskytujú fondy správcovských spoločností. Dôchodkový systém, ktorý je predovšetkým v rukách štátu, môže tak mať i širší spoločenský záber. Respektíve výstup, ktorým je spoločenská výnosnosť.

Spoločenská výnosnosť predstavuje prínos pre spoločnosť, ktorý vychádza z výchovy nových generácií. Príbeh o troch grošoch popisuje spoločenskú zákonitosť, kde si pracujúci jeden groš odkladá, veď predsa ho bude v starobe potrebovať. Druhý miňa, čo sa premietne v súčasnej spotrebe a tretí vracia rodičom, ktorí ho vychovali. Jeden z inovatívnych pohľadov na dôchodkovú reformu, ktorý sa vracia k Dobšinského zbierke rozprávok, priniesli autori J. Rusnok, p. Hyzl a p. Kulhavý. Vypracovali návrh úpravy dôchodkového systému na základe podmienok Českej republiky. Základom je vzorec vyjadrujúci princíp určovania výšky dôchodku budúcim poberateľom. Predstavený teoretický model sa zaoberá problémom nepriaznivého demografického rastu.

Pred samotným popisom akejkoľvek zmeny dôchodkového systému, ktorý by mal zmierniť negatívny demografický vývoj je potrebné rozobrať nasledujúcu skutočnosť. Je legitímnym rozhodnutím každého občana mať či nemať dieťa. Politika nesmie určovať ako má vyzeráť správna rodina. Žiaľ, politika KDĽ sa uberala týmto smerom a pred voľbami namiesto prínosu pre spoločnosť stanovovala akýsi spoločenský „vzor“. Matka s jedným dieťaťom, žena bez dieťaťa, páry rovnakého pohlavia čelili mediálnej inkvizícii. Na rozdiel od nich sa však rodina s desiatimi deťmi stala uvedomelou základnou bunkou spoločnosti. Dieťa na plagátoch malo byť neškodným mediálnym mostíkom do parlamentu, nakoniec nebolo neškodným a nebolo ani mostíkom. Vhodná reforma dôchodkového systému môže podčiarknuť, že dieťa je v prvom rade zodpovednosť, nie mediálny trik.

Zároveň, legitimita výberu spôsobu života jednotlivca nemôže byť trestaná. Preto musí dôchodková reforma reflektovať aj tieto skutočnosti. Jednu z odpovedí na dôchodkový systém stimulujúci demografický rast prináša trojica autorov. Vychádza z rovnice, ktorej výsledkom je výška dôchodku vyjadrená ako podiel na nominálnej priemernej mzde. Optimálne číslo by sa mohlo pohybovať niekde v rozmedzí 40 - 50 %. Do rovnice vstupuje počet detí, ktoré rodina vychováva, počet odpracovaných rokov a percentuálna výška odvodov. Násobkom uvedených troch veličín dostaneme výsledok v čitateli, ktorý vydělíme predpokladaným obdobím stráveným na dôchodku po vynásobení dvomi. Násobok v menovateli vyjadruje princíp groša odovzdávaný obom rodičom prostredníctvom dôchodkového systému.

Celkový výsledok vynásobíme koeficientom, ktorý bol autormi stanovený vo výške 0,75. Vyjadruje skutočnosť, že nie každý v produktívnom veku pracuje. Po mnohých výpočtoch a simuláciách, by sme dokázali získať určitý optimálny, žiaduci stav. V princípe sa jedná o kvantifikovanie výchovy detí, čo sa prejaví vo výške dôchodku rodičov. Ak majú rodičia odpracovaný priemerný počet rokov 44 a dve deti, dostanú vyšší dôchodok, ako tí s menším počtom detí a rovnakým počtom odpracovaných rokov. Jednoducho kvôli väčšiemu násobku v čitateli. Zároveň platí,

ak má človek päť detí a 20 odpracovaných rokov, nedosahuje ani spodnú hranicu predpokladaného rozpätia dôchodku vyjadreného ako podiel na priemernej nominálnej mzde.

Predstavme si jednu z možností financovania takéhoto teoretického modelu, pri súčasnom prerozdelení odvodov do oboch z povinných dôchodkových pilierov. Zmena oproti existujúcemu systému nastáva v príspevkoch od štátu v podobe zaplatenej časti odvodov do druhého piliera, povedzme tretiny za dieťa. Ak by bol strop príspevkov nastavený na počet troch detí, rodič by počas ich výchovy neplatil do druhého piliera nič, platil by zaňho štát. Princíp je postavený na zabezpečení financovania dôchodkového systému výchovou budúcich prispievateľov. Človek, ktorý financuje výchovu detí vytvára základ pre udržateľnosť dôchodkového systému závislého na demografickom vývoji. Na druhej strane ten, ktorý deti nevychováva má priestor pre vyšší kariérny a platový rast, resp. pre vyššiu výnosnosť z druhého piliera.

Existuje množstvo scenárov ako správne uchopiť dôchodkovú reformu. Určite sa nedá o naznačenej alternatíve vraviť ako o jedinej, a už vôbec nie, ako o finálnej reforme. Rodinná solidarita založená na princípe rozprávky O troch grošoch, o uvedomelom egoizme presadzovania záujmov jednotlivca pre jednotlivca, však stojí za zváženie a budúce rozpracovanie. Avšak medzi problémy, ktoré musí reflektovať dôchodkový systém patrí nielen demografický vývoj, ale rovnako aj potenciál ekonomického rastu krajiny, stabilita kapitálového trhu a ďalšie faktory, ktoré spadajú do konceptu spoločenskej výnosnosti, na ktorej by sa mala budúca reforma dôchodkového systému budovať.

Poznámky z vystúpení účastníkov, čo nezaslali svoje texty

Ján Morovič: „Na to, aby sme pochytali lúpežníkov, potrebujeme mechanizmus a odvahu.“ (Ku Gézeho položartovnej požiadavke zaviesť „daň z lúpeže“) Pripomenul tiež rakúsky model spoluúčasti práce a kapitálu. Asi 600 podnikov vo svete umožňuje zamestnancom spolurozhodovať, predovšetkým o rozdelení zisku a ďalších veciach.

Karol Pastor: „Z toho, čo tu odznelo, mne najsympatickejšie zaznel základný príjem a idea maximálnych plátov.“

Táňa Mikušová: Tiež spomenula rakúsky model, avšak s prepojením na regionálne samosprávy. Toto prepojenie pomáha rozvíjať územie, osobitne vidiek.

Ján Stanek: „Čítam aj oponentov Picketiho. Tí odporúčajú zdaň neproduktívnu spotrebu...“

Ján Petřík: „Pripadá mi to trochu utopické, ale je vynikajúce, že sa to otvára...Sami na Slovensku to neurobíme.“

Zapísal: Ivan Šimko

Fotodokumentácia z rozpravy:

Ohlas na texty z eZborníka:

Ako kresťanskí demokrati pokladáme za správne, aby sa tieto štartovacie pozície vyrovnávali, resp. kompenzovali, tam kde sa vyrovať nedajú, prostredníctvom nástrojov solidarity. Na druhej strane nerovnosti, ktoré vzniknú v dôsledku osobných zlyhaní,

nedostatočného úsilia a nezodpovednosti pokladáme za spravodlivý dôsledok nesprávneho ľudského správania a pokladáme ich za zaslúžené spoločenské nerovnosti, ktoré nemajú byť kompenzované zo spoločných zdrojov.

Toto tu už bolo, chudoba zapríčinená zo subjektívnych a objektívnych dôvodov, bola to cesta do pekla. Kto chce posudzovať osobné zlyhania, nedostatočné úsilie a nezodpovednosť? Deti v tretej generácii bez práce v osade, slobodné matky, či ľudia, ktorým Pánboh nenadelil ani veľa rozumu, ani sily, ani schopností... čo s nimi urobíte?

Škoda, že sa otvárajú mŕtve témy, keď na stole je toľko živých.

Materiálom zároveň chýba stručnosť, jasné závery a návrhy, aktivita môže sklízať do výsledkov mnohých ďalších aktivít MVO financovaných z rôznych nadácií alebo EŠIF.

Držím prsty,

Anton Marcínčin